

ANALIZA UTJECAJA COVID-A 19 NA OSOBNU POTROŠNJU

Barišić, Josip

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:028985>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-18**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Diplomski studij poslovne ekonomije, smjer financije

**ANALIZA UTJECAJA COVID-A 19 NA OSOBNU
POTROŠNJU**

Diplomski rad

Josip Barišić

Zagreb, kolovoz, 2020.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Diplomski studij poslovne ekonomije, smjer financije

**ANALIZA UTJECAJA COVID-A 19 NA OSOBNU
POTROŠNJU**

**ANALYSIS OF IMPACT OF COVID 19 ON PERSONAL
EXPENDITURE**

Diplomski rad

Josip Barišić, 0067523682

Mentor: Doc. dr. sc. Dajana Barbić

Zagreb, kolovoz, 2020.

Ime i prezime studenta/ice: **Josip Barišić**

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je **diplomski rad** isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Zagrebu, _____

(potpis)

SAŽETAK

U većini razvijenih zemalja osobna potrošnja je najveći makroekonomski agregat s udjelom preko 60% u bruto domaćem proizvodu. Potrošnja kućanstava specifična je sastavnica bruto domaćeg proizvoda koja s jedne strane multiplikativno utječe na gospodarska kretanja, a s druge strane je visoko ovisna o gospodarskim kretanjima i određena raspoloživim dohotkom. Nadalje, nužno je razumjeti korelaciju potrošnje s drugim varijablama i formiranje potražnje za dobrima i uslugama kako bi se dobila jasnija slika u oscilacijama osobne potrošnje. Visoka ovisnost osobne potrošnje kao sastavnice s ostalim makroekonomskim varijablama izložena je negativnim gospodarskim kretanjima. Potrošačke navike se teško mijenjaju, tako za vrijeme kriza prvenstveno dolazi do promjena u neplaniranim i nepotrebnim izdacima. Potrošačku košaricu u najvećem dijelu čine dobra i usluge potrebna za zadovoljenja egzistencijalnih potreba, dok se potrošnja svih drugih vrsta dobara i usluga smanjuje. COVID-19 je varijabla koja ima znatan negativni učinak na osobnu potrošnju te se pretpostavlja da će u budućnosti taj učinak biti još izraženiji.

Ključne riječi: osobna potrošnja, COVID-19, životni standard

SUMMARY

In most developed countries, personal consumption is the largest macroeconomic aggregate with a share of over 60% of gross domestic product. Household consumption is a specific component of gross domestic product that, on the one hand, has a multiplier effect on economic trends, and on the other hand, is highly dependent on economic trends and determined by disposable income. Furthermore, it is necessary to understand the correlation of consumption with other variables and the formation of demand for goods and services, to get a clearer picture in the oscillations of personal consumption. The high dependence of personal consumption as a component with other macroeconomic variables is exposed to negative economic trends. Consumer habits are difficult to change, so during a crisis, the correction of unplanned and unnecessary expenditures is primarily influenced. The consumer basket is mostly made up of goods and services needed to meet existential needs, while consumption of all other types of goods and services is declining. COVID-19 is a variable that has a significant negative effect on personal consumption and it is presumed that in the future this effect will be even more emphasized.

KEY WORDS: personal consumption, COVID-19, standard of living

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	2
1.3. Sadržaj i struktura rada	2
2. TEORIJSKI OKVIR OSOBNE POTROŠNJE.....	3
2.1. Pojmovno određenje osobne potrošnje.....	3
2.2. Čimbenici kretanja osobne potrošnje	3
2.3. Osobna potrošnja kao komponenta bruto domaćeg proizvoda	7
2.4. Prezaduženost kao posljedica lošeg upravljanja osobnom potrošnjom	8
3. ZNAČAJ I OBILJEŽJA OSOBNE POTROŠNJE U REPUBLICI HRVATSKOJ. 14	
3.1. Mjerenje osobne potrošnje u Republici Hrvatskoj	14
3.2. Mjerenje životnog standarda u Republici Hrvatskoj.....	16
3.3. Siromaštvo u Republici Hrvatskoj	20
3.4. Kronološki prikaz i analiza osobne potrošnje u Republici Hrvatskoj.....	23
3.5. Komparativna analiza osobne potrošnje u odabranim zemljama članicama Europske unije	26
4. EMPIRIJSKA ANALIZA STAVOVA GRAĐANA O UTJECAJU PANDEMIJE COVID-19 NA OSOBNU POTROŠNJU	32
4.1. Opis provedenog istraživanja	32
4.2. Rezultati istraživanja	32
4.3. Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja	45
5. ZAKLJUČAK	47
Popis literature	48
Popis tablica	51
Popis grafikona.....	52
Popis slika.....	53
Popis priloga	54

Životopis.....	61
-----------------------	-----------

1. UVOD

Nakon pojave SARS-a u Kini 2003. godine, 2019. pojavio se virus SARS-CoV-2 koji uzrokuje bolest COVID -19. Krajem 2019. godine u Kini, gradu Wuhanu, pojavljuje se navedeni oblik zaraze. S obzirom da je bolest bila velika nepoznanica čovječanstvu, a njeno širenje diljem svijeta iznimno brzo, države su se jedna po jedna zatvarale kako bi zaštitile zdravlje svog stanovništva. Cjelokupna situacija je dovela do pada ekonomskih kretanja i gospodarske aktivnosti. Gotovo je nemoguće pronaći gospodarstvo koje nije žrtva navedenog virusa pa tako i Republika Hrvatska.

Potrošnja kućanstava u većini razvijenih zemalja čini oko 60% BDP-a. Osobna potrošnja je komponenta na koju utječe mnoštvo ekonomskih tako i drugih čimbenika. Razvojem društva povećava se njegova proizvodna moć, povećava se dohodak, a proporcionalno tome i veličina osobne potrošnje. Također, navike potrošača imaju znatan utjecaj na osobnu potrošnju, ali su podložne promjenama tek s dugoročnog aspekta, u kratkom roku nemaju učinak.

1.1. Predmet i cilj rada

- Predmet ovog diplomskog rada je osobna potrošnja za vrijeme pandemije COVID – 19, odnosno utjecaj korona krize na obilježja potrošnje pojedinca. Kroz istraživanje se prezentira koliko i na koji način je pandemija utjecala na pojedinca u kontekstu dohotka, potrošnje i životnog standarda. U fokusu istraživanja su promjene gospodarskih kretanja izazvane pandemijom. Srž rada je empirijska analiza koja će se provesti na uzorku snježne grude putem anketnog upitnika. Primarni cilj istraživanja u sklopu ovog rada je sumirati i proširiti spoznaje o utjecaju korona virusa na osobnu potrošnju. Pored toga, ciljevi rada su:
- detaljno analizirati i sistematizirati literaturu i dati teorijski okvir koji je usko vezan s ključnim pojmovima rada poput potrošnje, siromaštva, životnog standarda, dohotka, bruto domaćeg proizvoda;
- objasniti korelaciju osobne potrošnje s raspoloživim dohotkom, sklonosti potrošnji, bogatstvom, štednjom;
- utvrditi utjecaj krize na raspoloživi dohodak pojedinca i osobnu potrošnju;
- empirijski utvrditi i analizirati obilježja osobne potrošnje pod utjecajem različitih neočekivanih promjena u gospodarstvu;

- usporediti povijesne podatke s rezultatima istraživanja te istražiti je li došlo do promjena u strukturi potrošnje pojedinca kao posljedica COVID-19 pandemije.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

U radu su korišteni primarni podaci prikupljeni putem anketnog upitnika te sekundarni podaci prikupljeni analizom domaće i strane znanstvene i stručne literature. Primarno istraživanje provedeno je na uzorku snježne grude građana s ciljem analize osobne potrošnje za vrijeme pandemije. U istraživanju je primijenjena kombinacija više metoda znanstveno – istraživačkog rada kao što su: metoda analize, metoda sinteze, metoda klasifikacije, metoda eksploatacije, metoda deskripcije, metoda komparacije, metoda indukcije i metoda dedukcije.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad je organiziran u pet međusobno povezanih cjelina uključujući uvod i zaključak. U prvom poglavlju, uvodu, teorijski se objašnjavaju najuži pojmovi vezani za osobnu potrošnju te se definira predmet i navode se ciljevi rada. Zatim se prikazuje koji izvori podataka su korišteni u radu i metode prikupljanja istih. U drugom poglavlju rada, objašnjava se sam pojam osobne potrošnje, navode se čimbenici kretanja osobne potrošnje, značaj potrošnje kao komponente bruto domaćeg proizvoda i na kraju prezaduženost kao posljedica lošeg upravljanja osobnim financijama. U trećem poglavlju diplomskog rada, predstavljen je način na koji se mjeri osobna potrošnja, slika životnog standarda Republike Hrvatske i pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti. Zatim, slijedi kronološki prikaz dosadašnjih istraživanja na temu osobne potrošnje i u konačnici komparacija predmetne teme u zemljama Europske unije. U četvrtom dijelu rada provedeno je empirijsko istraživanje na utjecaja pandemije COVID-19 na osobnu potrošnju, nakon čega su prikazana ograničenja istraživanja te preporuke za buduća istraživanja. Peti i posljednji dio rada je zaključak u kojem se iznose sistematizirani ključni rezultati istraživanja i daje se osvrt u odnosu teorijski dio rada i provedena dosadašnja istraživanja.

2. TEORIJSKI OKVIR OSOBNE POTROŠNJE

2.1. Pojmovno određenje osobne potrošnje

Osobna potrošnja (ili samo potrošnja) predstavlja ukupnu vrijednost trošenja (tj. izdataka) za potrošna dobra i usluge koju poduzimaju domaćinstva neke nacionalne privrede (Borožan, 2002). Odnosno osobna potrošnja obuhvaća sve izdatke kućanstva na hranu i bezalkoholna pića, alkoholna pića i duhan, odjeću i obuću, stanovanje i potrošnju energenata i sva ostala dobra i usluge koji služe za podmirenje životnih potreba članova toga kućanstva.

Osobna potrošnja se sastoji od tri komponente (Blanchard, 2005):

- trajna potrošačka dobra;
- kratkotrajna potrošačka dobra;
- usluge.

Trajna potrošna dobra jesu roba koja se može skladištiti i čiji je prosječni rok trajanja najmanje tri godine (npr. automobil, klima uređaj, hladnjak i drugo). Kratkotrajna dobra obuhvaćaju robu koja se može skladištiti, ali za razliku od trajnih njihov prosječni vijek trajanja je kraći od tri godine. Usluge su dobra koja se ne mogu skladištiti već ih potrošači konzumiraju istovremeno s kupnjom i na mjestu kupnje (Blanchard, 2005).

Prema Državnom zavodu za statistiku kućanstvo se odnosi na ljude u obitelji ili drugoj zajednici koji žive zajedno i troše svoje prihode zajedno kako bi zadovoljili osnovne životne potrebe (stanovanje, hrana itd.). Svaka osoba koja živi sama (obitelj od jednog člana) također se smatra obitelji. (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.).

2.2. Čimbenici kretanja osobne potrošnje

Osobnu potrošnju ne može se promatrati kao samostalnu varijablu, prema tome u uskoj je korelaciji s raspoloživim dohotkom, bogatstvom, sklonosti potrošnji, štednjom i drugim. Funkcija potrošnje se najčešće opisuje kao linearna funkcija raspoloživog dohotka:

$$C = c_0 + c_1(Y - T) \quad (1)$$

gdje je C osobna potrošnja, Y je dohodak, T porezi, c_0 autonomna potrošnja, a c_1 granična sklonost potrošnji iz raspoloživog dohotka ($Y-T$) (Tica & Rosan, 2014).

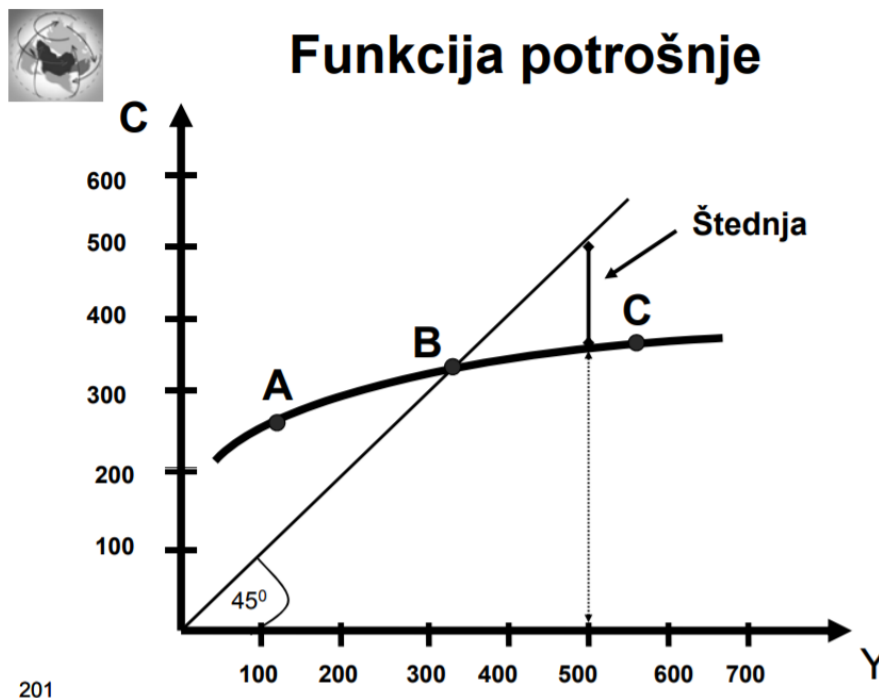
$$C = c_0 + c_1 Y_d \quad (2)$$

U navedenoj formuli Y_d je (osobni) raspoloživi dohodak kućanstva. Raspoloživi dohodak (otprilike) jednak je ukupnom dohotku (BDP-u) umanjenom za poreze (Krueger, 2009).

Parametar c_0 predstavlja dio potrošnje koja je neovisna o dohotku i naziva se autonomna potrošnja, to je ono što bi ljudi potrošili kada bi njihov raspoloživi dohodak u tekućoj godini bio jednak nuli. Kućanstvo održava određenu razinu osobne potrošnje koja je i dalje pozitivna jer ljudi moraju jesti, a pozitivan predznak se postiže pomoću zajmova ili trošeći staru štednju.

Parametar c_1 predstavlja sklonost potrošnji tj. graničnu sklonost potrošnji. Pokazuje učinak svake dodane novčane jedinice raspoloživog dohotka na potrošnju. Navedeni parametar mora biti pozitivan jer svaka dodana novčana jedinica dovodi do porasta potrošnje. Manji je od 1, jer će ljudi dio dohotka potrošiti, a dio će vjerojatno štedjeti.

Grafikon 1. Funkcija potrošnje

Izvor: (Hadžiahmetović, 2009.) (Preuzeto: 6. rujna 2020)

Na grafikonu 1 je prikazan pravac pod kutom od 45° i prikazuje točke u kojima je potrošnja jednaka raspoloživom dohotku. Prije točke pokrića potrošnja je veća od raspoloživog dohotka, te je štednja negativna. Nakon točke pokrića raspoloživi dohodak premašuje potrošnju što omogućuje pojavu štednje.

Funkcija štednje predstavlja odnos između štednje i raspoloživog dohotka.

Budući da je raspoloživi dohodak jednak zbroju potrošnje i štednje, proizlazi da je štednja jednaka razlici raspoloživog dohotka i potrošnje (Ferenčak, 2003). Iz navedenog se može zaključiti kada je raspoloživi dohodak manji od potrošnje, štednja je negativna. Pozitivna štednja je rezultat kada je raspoloživi dohodak veći od potrošnje.

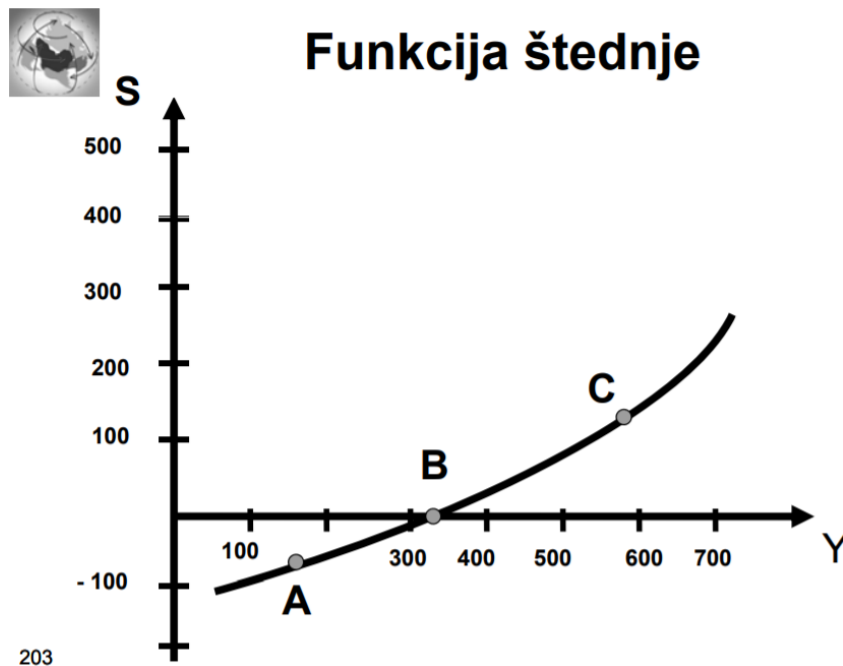
Prosječna sklonost štednji jest kvocijent štednje i raspoloživog dohotka. Prosječna sklonost štednji pokazuje štednju po novčanoj jedinici raspoloživog dohotka (Ferenčak, 2003).

$$\text{Prosječna sklonost štednji} = \frac{\text{Štednja}}{\text{Raspoloživi dohodak}} \quad (3)$$

Granična je sklonost štednji štednja koja proizlazi iz dodatne novčane jedinice raspoloživog dohotka. Ili, granična sklonost štednji jest promjena, odnosno povećanje štednje uslijed jediničnog povećanja raspoloživog dohotka (Ferenčak, 2003).

$$\text{Granična sklonost štednji} = \frac{\Delta \text{Štednja}}{\Delta \text{Raspoloživi dohodak}} \quad (4)$$

Grafikon 2. Funkcija štednje

Izvor: (Hadžiahmetović, 2009.) (Preuzeto: 6. rujna 2020)

Uz prethodna dva čimbenika koja utječu na potrošnju, bogatstvo je treća važna komponenta. Prema Keynesu nasljeđivanje velikog iznosa neće djelovati na udio dohotka koji se troši i granična sklonost potrošnji c_1 će ostati ista. Ako je kućanstvo trošilo do sada određeni postotak raspoloživog dohotka, ono će i dalje nastaviti trošiti isti iznos bez obzira što dobije milijunski dobitak. Nasuprot tome, Friedman smatra kako će milijunski dobitak biti raspodijeljen jednako na sve preostale godine života i povećat će trenutnu potrošnju manje u usporedbi sa Keynesovim predviđanjem.

Friedmanova teorija permanentnog dohotka u biti kaže kako privremena povećanja dohotka neće djelovati na potrošnju, a trajna promjena očekivanog prosječnog dohotka hoće. Teorija je samo generalizacija puno jednostavnije Modiglianijeve (1954) teorije životnog ciklusa prema kojoj je potrošnja (Tica & Rosan, 2014):

$$C = c_0W + c_1(Y - T) \quad (5)$$

Gdje je W bogatstvo, a $Y-T$ raspoloživi dohodak. Pojam bogatstvo u ovom kontekstu smatra se zapravo sve ono što se akumuliralo tijekom radnog vijeka pojedinca, odnosno ušteđevina jedne ili više generacija koja može i ne mora biti investirana u neki oblik imovine. Prema tome bogatstvo se najčešće nalazi u formi štednje u bankama, ulaganje u dionice ili obveznice, a kada se radi o realnom bogatstvu kućanstva, podrazumijeva ulaganje u nekretnine.

Ukratko, uz raspoloživi dohodak, indeksi cijena nekretnina i burzovni indeksi u osnovi su odrednice trendova osobne potrošnje. Stoga fiskalne ili ekonomske politike koje mogu neizravno utjecati na promjene cijena nekretnina mogu utjecati na promjene u potrošnji kućanstava utjecajem bogatstva (Tica & Rosan, 2014).

2.3. Osobna potrošnja kao komponenta bruto domaćeg proizvoda

Bruto domaći proizvod (BDP) predstavlja osnovnu mjeru gospodarske aktivnosti neke zemlje – BDP mjeri vrijednost finalnih dobara i usluga proizvedenih u jednoj zemlji u određenom vremenskom periodu (Mankiw, 2012.). Promatrano s rashodovne strane, njegova je veličina određena razinom ukupne potrošnje kućanstva (osobna potrošnja), poduzeća (investicije), države (državna potrošnja) i sektora inozemstva (neto izvoz) (Mjeda, 2019.) što se može prikazati i idućom formulom:

$$Y = C + I + G + (E - M) \quad (6)$$

Pri čemu je: C – osobna potrošnja, I – investicijska potrošnja, G – proračunska potrošnja, E – izvoz i M – uvoz

Tablica 1. Struktura bruto domaćeg proizvoda u RH (rashodna metoda, % BDP-a)

Godina	Konačna potrošnja			Bruto investicije	Izvoz - uvoz	BDP
	Ukupno	Kućanstva	Država			
2000.	82,9	60,1	21,3	20,2	-3,0	100,0
2005.	78,2	59,1	18,3	27,9	-6,1	100,0
2010.	79,1	58,0	20,1	21,4	-0,4	100,0
2015.	79,0	58,3	18,3	18,3	2,7	100,0
2017.	76,8	56,2	19,5	20,9	2,3	100,0

Izvor: Izrada autora prema DZS RH

Prema podacima iz tablice, možemo zaključiti da najveći udio u BDP-a čini potrošnja i to kućanstava. U 2000. godini potrošnja kućanstava iznosila je čak 60,1% BDP-a, nakon toga navedena varijabla ima laganu tendenciju pada koja se nastavlja sve do 2017. godine. Vidljiva je pozitivna promjena i u državnoj potrošnji koja je 2017. godine u odnosu na dvije godine ranije porasla za 1,2%. Bruto investicije su 2005. godine ostvarile najveći udio u BDP-u od promatranih podataka s iznosom od 27,9%, a u 2017. godini se vidi ponovni rast navedene varijable. Pozitivna razlika između izvoza i uvoza zabilježena je 2015. godine, takav trend se nastavio i u 2017. godini ali u nešto manjem udjelu u BDP-u.

Prema istraživanjima, uočena je pravilnost u kretanjima vrijednosti i strukture osobne potrošnje i dostignute razvijenosti zemlje. Naime, za niži stupanj gospodarske razvijenosti, odnosno za zemlje s nižim dohocima gdje dominira primarni sektor, postoji veći relativni udio osobne potrošnje u ostvarenom bruto domaćem proizvodu. Uz to, kako zemlja prelazi na višu razinu gospodarskog razvoja, udio osobne potrošnje u BDP-u opada, a granična sklonost osobnoj potrošnji smanjuje se, ali istodobno se povećava vrijednost po glavi stanovnika. Konačno, s visokom razinom gospodarskog razvoja i visokim dohotkom, udio osobne potrošnje i dalje ostaje na oko 60% BDP-a, a vrijednost osobne potrošnje po stanovniku znatno raste. (Jurčić & Čeh Časni).

2.4. Prezaduženost kao posljedica lošeg upravljanja osobnom potrošnjom

Donošenje mudrih potrošačkih odluka, određivanje ciljeva i život u skladu s predviđenim budžetom u dugom roku jedino su mogući uz formiranje dobrih navika koje postaju naš automatski mehanizam. Odgovorno potrošačko ponašanje zapravo je „proizvod“ financijske pismenosti, točnije svijesti, znanja, vještina, stavova i ponašanja koji su potrebni da kontroliramo i upravljamo vlastitim financijama sukladno onome što su naši interesi (Barbić & Lučić, 2018).

Suprotno od racionalnog ponašanja je impulzivna kupnja koja je rezultat različitih faktora. Tako ljudi koju su na primjer nesretni pokušavaju kupnjom nekih proizvoda ili korištenjem usluga u tom trenutku nadoknaditi faktor sreće. Profil osoba koje su podložne impulzivnoj kupnji imaju nisku razinu samokontrole i ne analiziraju svoje potrošačke odluke.

Slika 1. Čimbenici koji utječu na impulzivno potrošačko ponašanje

Izvor: Izrada autora prema (Barbić & Lučić, 2018).

U slučaju ne donošenja racionalnih odluka odnosno odgovorne potrošnje, ne oblikovanja osobnog proračuna, loše financijsko upravljanje su samo neki od čimbenika koji mogu dovesti do prezaduženosti. Prezaduženost kao pojam teško je definirati, ali prema definiciji Oxera (2004) prezadužena osoba ili kućanstvo je ono koje kasni s plaćanjima na strukturnoj osnovici ili se približava takvom stanju. Drugim riječima, prezaduženo kućanstvo je ono koje je izgubilo kreditnu sposobnost zbog velikog korištenja pozajmljenih sredstava.

Ekonomski isključeni ljudi uglavnom su: ljudi s velikim dugovima i / ili niskim primanjima, nezaposleni, korisnici socijalne skrbi, osobe s mentalnim i tjelesnim invaliditetom, beskućnici i oni koji imaju lošu financijsku povijest u bankama i sličnim matičnim knjigama (Bejaković, 2010).

Nakon što nastane neravnoteža između prihoda i rashoda, prezadužene osobe mogu napraviti iduće:

- povećati dohodak, što je u praksi vrlo teško;
- smanjiti rashode, ovaj korak je lakši od prethodnog, ali zbog nekih ugovorenih stvari ne može odmah doći do smanjenja;

- smanjiti vlastitu imovinu, odnosno prodati dio imovine u obliku vrijednosnica ili stambenog prostora kako bi se nadoknadila rashodna strana.

Mjerenje zaduženosti kućanstva je kompleksan proces. Često puta se uzima u izračune udio duga u dohotku, međutim usmjerenost na dohodak može dovesti do krivih zaključaka. Relevantniji pokazatelj od navedenog bi trebao biti udio duga u bruto financijskoj imovini. U najvećem broju istraživanja uspoređuje se iznos koji treba izdvojiti za dospjele obveze u odnosu na raspoloživi dohodak. Za dobivanje potpunije slike trebalo bi koristiti više pokazatelja kao što su: kašnjenje s plaćanjem, teret duga i broj otplaćivanih kredita.

Niti jedan pokazatelj nije savršen i ne obuhvaća sve aspekte prezaduženosti, ali više njih ipak može ukazati na činjenicu da je kućanstvo prezaduženo (Bejaković, 2010).

Puno je modela za suzbijanje prezaduženosti „u ponudi“, ali posebnu pozornost privlači model financijskog eksperta Predraga Bejakovića iz Instituta za javne financije, nazvan “Smanjenje prezaduženosti u 7 koraka“ (Buljan Barbača, 2018).

1. Priznati da postoje poteškoće u vraćanju duga

Pojedinac treba priznati da više nije u mogućnosti vraćati dospjele dugove i ne ignorirati postojeće stanje.

2. Procijeniti trenutnu financijsku situaciju

Potrebno je napraviti plan, koliki je dug, kolika je kamatna stopa, komu se duguje, kako bi svaki prezaduženi pojedinac imao svoju realnu financijsku sliku, a navedeni plan će pomoći i u budućnosti.

3. Napraviti prioritete dugova

Potrebno je iz prethodnog koraka posložiti dugovanja koja će se prva podmiriti, a koja će se odgoditi na neki period.

4. Napravite ostvarivi plan mjesečnih rashoda

Potrebno je napraviti popis svih izdataka za egzistencijalne potrebe (hrana, stanarina, električna energija i drugi) i onih dodatnih izdataka za rekreaciju, kino, restorane i ostalo. Izdaci koji nisu neophodni za život mogu se potpuno ukinuti ili barem smanjiti sve dok se ne postigne financijska stabilnost. Na temelju cjelokupnog dohotka kućanstva potrebno je oduzeti sve

izdatke koji se koriste za neophodne životne potrebe, a višak sredstava usmjeriti na smanjenje duga.

5. Reći odlučno NE novim zaduženjima

Ako već postoji dugovanje, ne bi se trebala stvarati i gomilati nova zaduženja jer ista neće rezultirati pozitivno, nego će samo prolongirati vremenski interval koji je inicijalno potreban za povratak u ravnotežu.

6. Razgovor s vjerovnicima

Pružanje informacija o trenutnoj financijskoj situaciji vjerovnicima, donijet će korist.

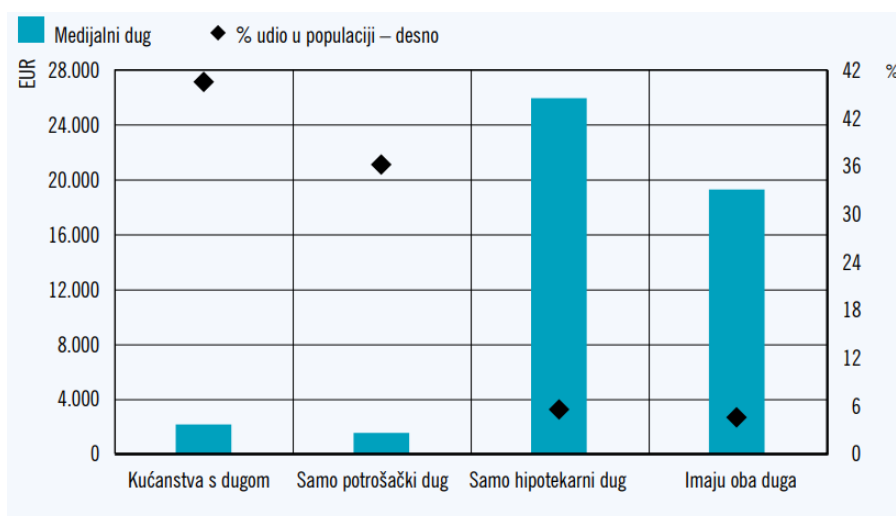
7. Potražiti pomoć stručne osobe

Ukoliko nakon svih navedenih koraka i dalje postoji nemogućnost rješavanja prezaduzenosti, potrebno je potražiti pomoć stručnjaka.

U proljeće 2017. godine u Hrvatskoj je prvi put provedeno Europsko istraživanje o financijama i potrošnji kućanstava-AFPK. Teorija životnog ciklusa može se koristiti kao polazište za objašnjenje karakteristika zaduženih kućanstava.

Dug koji kućanstvo preuzima tijekom svog života može se podijeliti u dvije glavne kategorije: hipotekarni (zajamčen stambenom nekretninom) dug, koji se obično preuzima od 20 do 30 godina, i potrošački (nehipotekarni) dug, koji je obično kratkoročan ili srednjoročan (HNB, Hrvatska narodna banka, 2019).

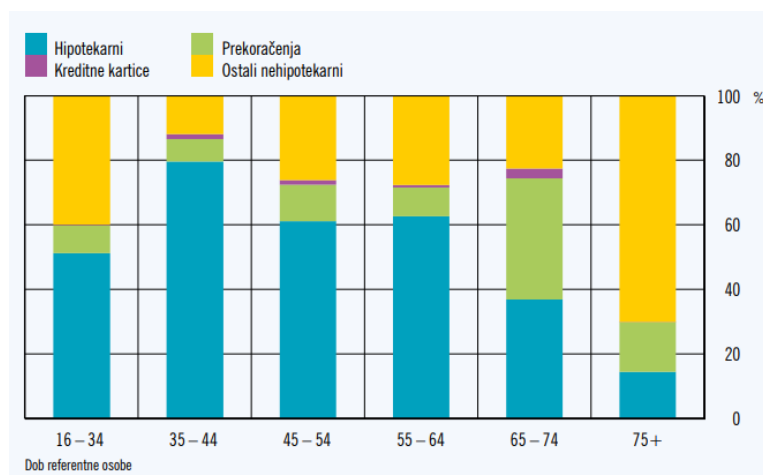
Grafikon 3. Udio broja zaduženih kućanstava u populaciji i medijalni iznos s obzirom na vrstu duga

Izvor: (HNB, Hrvatska narodna banka, 2019) (Preuzeto: 10. srpnja 2020)

Na grafikonu 3 može se vidjeti da je gotovo 41% kućanstava u 2016. godini bilo zaduženo. Samo potrošački dug je imalo 32% kućanstava, dok je samo hipotekarni dug imalo oko 5% kućanstava. Kućanstva koja su imala obje vrste duga čine oko 4%.

Grafikon 4. Struktura duga prema dobi referentne osobe

Izvor: (HNB, Hrvatska narodna banka, 2019) (Preuzeto: 10. srpnja 2020)

Na grafikonu 4 je moguće uočiti kako je najveći udio osoba u intervalu od 35 do 44 godine koje imaju hipotekarni dug, isti se s odmicanjem životnog vijeka smanjuje iz razloga što su faktori koji rade pritisak na rast potrošnje manje izraženi. Ne iznenađuje brojka od gotovo 80% hipotekarnog duga, jer je to razdoblje u kojem ljudi kupuju stambene objekte ili iste preuređuju.

Udio kreditnih kartica je neprimjetan u odnosu na ostale varijable kod svih generacija, a najveća prekoračenja su kod osoba koje su ušle u mirovinu.

Prema Anketi o financijama i potrošnji kućanstava neki od trendovi zaduženja ovise o raznim faktorima. Tako na primjer, kućanstva koja preuzimaju dug koji raste s pripadnošću višim dohodovnim razredima. Udio kućanstava s niskim dohocima koja imaju nehipotekarni kredit puno je veći od udjela onih koja imaju hipotekarni jer se taj tip duga u jednoj mjeri koristi za pokrivanje troškova života. Kada je riječ o radom statusu, dug je veći kod osoba koje su zaposlene i samozaposlene. Što se tiče nezaposlenih osoba, manje je vjerojatno da će one sudjelovati na kreditnom tržištu. Kada je u pitanju obrazovanje, kućanstva u kojima su osobe s višim ili visokim stupnjem obrazovanjem preuzet će veću razinu duga.

3. ZNAČAJ I OBILJEŽJA OSOBNE POTROŠNJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Povećanje vrijednosti osobne potrošnje rezultira multiplikativnim efektima na ukupnu proizvodnju i gospodarstvo, jer porast osobne potrošnje zbog porasta potražnje za odgovarajućim dobrima i uslugama utječe na ekspanziju njihove proizvodnje (Jurčić & Čeh Časni).

U Republici Hrvatskoj, dugoročno gledano, osobna potrošnja niža je od prosjeka zemalja iste razvojne skupine, mjereno ostvarenom vrijednošću i njezinim udjelom u BDP-u. S takvom funkcijom ne može djelovati kao pozitivan čimbenik gospodarskog razvoja (Bogović, 2002.).

3.1. Mjerenje osobne potrošnje u Republici Hrvatskoj

Od 1998. godine Državni zavod za statistiku surađuje s nacionalnim upravnim uredima županija nadležnih za službenu statistiku u provođenju Ankete o potrošnji kućanstava na reprezentativnim uzorcima. Istraživanje se temelji na metodološkim preporukama Europske unije i međunarodnim standardima i klasifikacijama.

Svrha Ankete o potrošnji kućanstava je prikupljanje podataka o iznosu i strukturi izdataka za osobnu potrošnju. Podaci dobiveni istraživanjem koriste se za ažuriranje i konstruiranje pondera nacionalnog indeksa potrošačkih cijena. Uz to, podaci o strukturi izdataka za osobnu potrošnju kućanstava koriste se za potrebe Ureda nacionalnih računa, izračunavajući konačnu potrošnju kućanstva, izračunavajući procijenjenu najamninu stana i ocjenjujući podatke sive ekonomije. Podaci ankete koriste se za analizu i proučavanje životnog standarda stanovništva, mjerenje siromaštva i analizu potrošačkih navika stanovništva. (Pajtak, 2019).

Struktura potrošnje prati se prema međunarodnoj klasifikaciji COICOP-HBS. Metoda istraživanja potrošnje kućanstava obuhvaća samo privatna (pojedinačna) kućanstva u Republici Hrvatskoj, odnosno stanovništvo koje živi u stanovima, internatima, zatvorima i bolnicama nije obuhvaćeno i ne uključuje potrošnju stranih turista. Istraživanje je godišnje i podaci se prikupljaju 12 mjeseci. Kao i u većini zemalja, i u Hrvatskoj se ovo razdoblje preklapa s kalendarskom godinom. Provedba je kontinuirana, a terenska istraživanja provode se u 26 dvotjednih intervala tijekom cijele godine (DZS D. z., 2009).

Prema Klasifikaciji osobne potrošnje prema namjeni – COICOP izdaci za potrošnju razvrstani su u 12 glavnih skupina (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.):

1. Hrana i bezalkoholna pića
2. Alkoholna pića i duhan
3. Odjeća i obuća
4. Stanovanje i potrošnja energenata
5. Pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje kuće
6. Zdravstvo
7. Prijevoz
8. Komunikacije
9. Rekreacija i kultura
10. Obrazovanje
11. Restorani i hoteli
12. Razna dobra i usluge

Kategorije hrane i bezalkoholnih pića uključuju izdatke za kruh i proizvode od žitarica, ribu i riblje proizvode, meso i mesne prerađevine, voće i povrće, mlijeko i mliječne proizvode, masti, šećer, džemove, bombone, ostalu hranu i bezalkoholna pića (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.).

Kategorija alkoholnih pića i duhana uključuje izdatke za sve vrste alkoholnih pića i duhanskih proizvoda (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.).

Kategorija odjeće i obuće uključuje izdatke za razne vrste muške, ženske i dječje odjeće i obuće, kao i njihovo održavanje, čišćenje i posudbu (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.).

Ova skupina stanovanja i potrošnje energije uključuje troškove najma, procijenjenu najamninu, režije, struju, vodu, plin, popravke stanova i troškove proizvoda i usluga za redovito održavanje stana (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.).

Kategorije namještaja, opreme za kućanstvo i redovito održavanje kuće uključuju kupnju namještaja, kućnog tekstila, troškove popravka namještaja, kupnju posuđa i kućanskih aparata, troškove alata i pribora za kuće i vrtove te održavanje stanova (kuća) (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.).

Skupina zdravstvene zaštite uključuje izdatke za kupnju lijekova, terapijskih pomagala i opreme te izdatke za medicinske usluge (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.).

Kategorija prijevoz uključuje izdatke za kupnju vozila i rezervnih dijelova, održavanje vozila, kupnju goriva i troškove za javni prijevoz (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.).

Komunikacijska skupina uključuje troškove poštanskih i telefonskih usluga te kupnju opreme za komunikaciju (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.).

Rekreacijska i kulturna skupina uključuju izdatke za kupnju sportske, zabavne i kulturne opreme, izdatke za kućne ljubimce, izdatke za usluge povezane sa sportskim i kulturnim aktivnostima, pretplate za televiziju i radio, kupovinu školskih i drugih knjiga, pribora za slikanje i pisanje (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.).

Kategorija obrazovanje uključuje izdatke za obrazovne usluge. Obuhvat obrazovnim uslugama kategorija je obrazovanja definirana prema Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji obrazovanja (ISCED 2011). To uključuje izdatke za predškolsko obrazovanje djece u dobi od tri i više godina, izdatke za upis i školovanje za osnovno, srednje i visoko obrazovanje te izdatke za neformalno obrazovanje. (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.).

Kategorija hotela i restorana uključuje izdatke za ugostiteljske usluge (u hotelima, restoranima, kafićima, menzama, itd.), Izdatke za usluge smještaja u hotelima, motelima, planinskim kolibama, kampovima i troškove usluga smještaja u spavaonicama. (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.).

Kategorija razna roba i usluga uključuju izdatke za proizvode i usluge za osobnu njegu, kupnju osobnih stvari, plaćanja za usluge socijalne skrbi (poput domova za starije osobe), usluge osiguranja, financijske i druge troškove usluga (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.).

3.2. Mjerenje životnog standarda u Republici Hrvatskoj

BDP po stanovniku predstavlja prvu mjeru životnog standarda, a izračunava se kao ukupan BDP određene zemlje podijeljen s brojem stanovnika. Također, neki od bitnih indikatora životnog standarda su BDP deflator i indeks potrošačkih cijena. BDP deflator daje prosječnu cijenu proizvoda – finalnih dobara proizvedenih u gospodarstvu. Izračunava se na način da u omjer stavlja nominalni BDP i realni BDP ili Indeks u n-toj godini podijeljen s indeksom u baznoj godini. Za mjerenje prosječne cijene potrošnje, ili, ekvivalentno, troška života, makroekonomisti promatraju drugi indeks, indeks potrošačkih cijena ili CPI (Blanchard, 2005).

CPI predstavlja trošak određenih proizvoda i usluga tijekom vremena. CPI se prati od 1917. godine i objavljuje se mjesečno. U baznom razdoblju iznosi 100 i analizira se kretanje CPI indeksa u odnosu na 100.

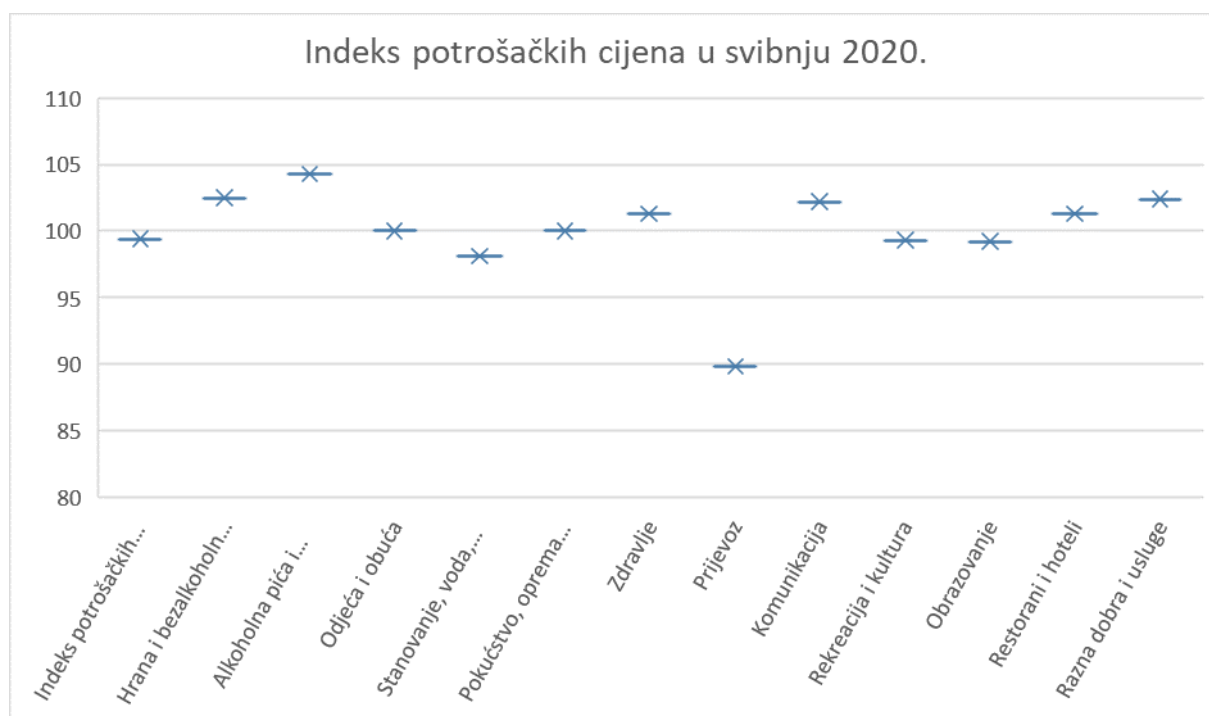
Tablica 2. Indeks potrošačkih cijena

	<u>2016.</u> <u>2015.</u>	<u>2017.</u> <u>2016.</u>	<u>2018.</u> <u>2017.</u>
Indeks potrošačkih cijena - ukupno	98,9	101,1	101,5
Hrana i bezalkoholna pića	99,5	102,9	101,0
Alkoholna pića i duhan	100,4	102,4	102,8
Odjeća i obuća	100,2	100,8	98,7
Stanovanje, voda, električna energija, plin i ostala goriva	97,5	97,3	102,7
Pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje kućanstva	100,2	100,1	100,4
Zdravlje	101,8	101,1	101,4
Prijevoz	95,8	103,2	103,5
Komunikacije	97,7	98,4	99,8
Rekreacija i kultura	99,4	100,8	100,4
Obrazovanje	100,0	100,8	100,4
Restorani i hoteli	101,3	105,1	103,0
Razna dobra i usluge	100,4	100,3	100,7

Izvor: Izrada autora prema (Croatian Bureau of Statistics, 2019.) (Preuzeto: 12. srpnja 2020.)

U tablici 2 cijene dobara i usluga za osobnu potrošnju, mjerene indeksom potrošačkih cijena, 2016. godine u odnosu na prethodnu godinu su u prosjeku pale. Iduće dvije godine u promatranom razdoblju u prosjeku rastu u odnosu na prethodnu godinu u intervalu od 1,1% do 1,5%. Konstantan prosječni rast cijena bilježi se u kategoriji alkoholna pića i duhan. Prijevoz bilježi najveću prosječnu promjenu cijena posebno u 2017. godini u odnosu na prethodnu, a isti trend se nastavlja i u 2018. godine. Rezultat ovakvog skoka su više cijene goriva i maziva za osobna prijevozna sredstva, ostalih usluga povezanih s osobnim prijevoznim sredstvima tj. korištenje mostova i auto cesta, i korištenje garažnog prostora i mjesta za parkiranje kao i više cijene zračnoga putničkog prijevoza i putničkog pomorskog prijevoza. Najveći prosječni skok cijena su imali restorani i hoteli u 2017. godini za čak 5,1% u odnosu na 2016. godinu. Rast indeksa potrošačkih cijena 2018. godine u odnosu na prethodno razdoblje ublažile su cijene odjeće i obuće koje su u prosjeku niže za 1,3%.

Grafikon 5. Indeks potrošačkih cijena u svibnju 2020.

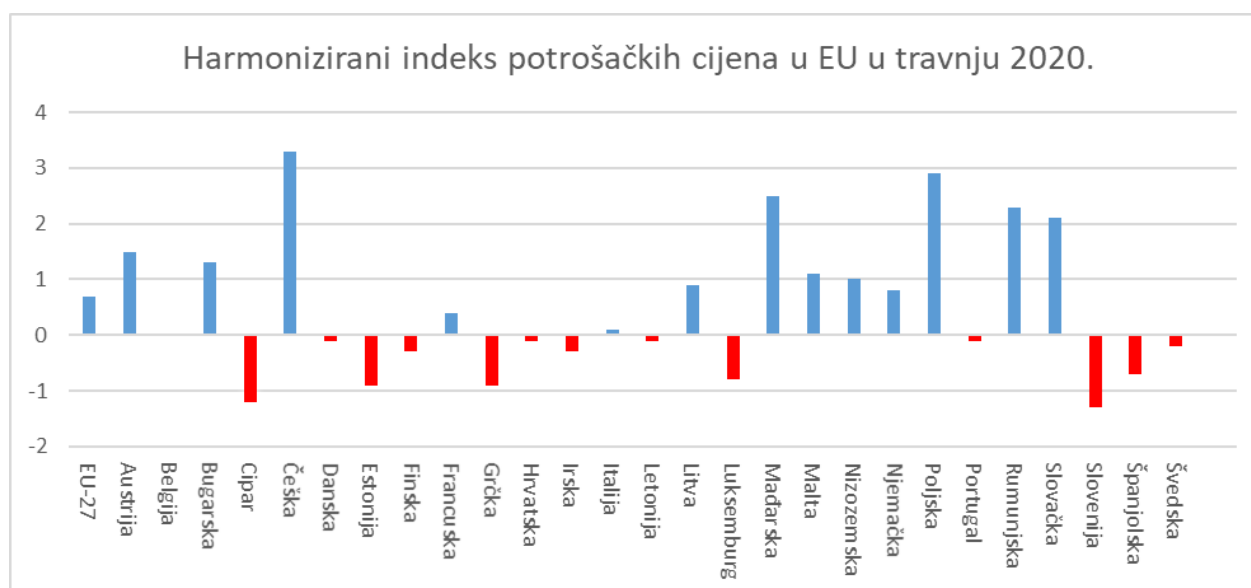

Izvor: Izrada autora prema (DZS D. z., 2020) (Preuzeto: 13. srpnja 2020.)

Na grafikonu 5 je prikazan indeks potrošačkih cijena u svibnju 2020. u odnosu na isti mjesec 2019. godine. Cijene dobara su u prosjeku u svibnju 2020. godine u odnosu na isti mjesec prethodne godine pale za 0,6%. Varijable koje su doprinijele padu cijena u svibnju su stanovanje, voda, električna energija, plin i ostala goriva, rekreacija i kultura, obrazovanje i na kraju prijevoz koji bilježi znatan pad za 10,2%. Sve ostale kategorije ublažile su pad indeksa potrošačkih cijena, a u kategoriji hrana i bezalkoholna pića, voće je poskupilo za 11,2%. Još jedan od ekstrema kada govorimo o padu CPI indeksa prijevoza su goriva i maziva za osobna prijevozna sredstva s negativnom stopom od 20,9%.

Harmonizirani indeks potrošačkih cijena (HICP) ekonomski je pokazatelj koji mjeri promjene u razinama cijena roba i usluga koje su kućanstva kupila, koristila ili platila tijekom vremena, te stoga predstavlja skup europskih indeksa potrošačkih cijena koji se temelji na jedinstvenoj metodi i skupu specifičnih definicija te omogućuje usporedivost stope inflacije u eurozoni, EU-u, EGP-u i zemljama kandidatima (DZS D. z., 2020).

Grafikon 6. Harmonizirani indeks potrošačkih cijena u EU u travnju 2020.

Izvor: Izrada autora prema (DZS D. z., 2020) (Preuzeto: 14. srpnja 2020.)

Navedeni grafikon 6 prikazuje harmonizirani indeks cijena u zemljama EU u travnju 2020. godine u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Republika Hrvatska je osjetila mali prosječni pad cijena u promatranom razdoblju za 0,1%, dok su najveći pad osjetili Cipar s 1,2% i Slovenija s 1,3%. Najveći prosječni rast cijena su osjetile Češka s 3,3%, zatim Poljska s 2,9% i Mađarska s 2,5%. U EU-27 prosječni porast potrošačkih cijena je bio 0,7%, dok je u području eura porastao za 0,3%.

Još jedan pojam koji bi se mogao dovesti u vezu s mjerama životnog standarda je potrošačka košarica, koja predstavlja mjesečne troškove prosječnog, obično četveročlanog domaćinstva za hranu i kućne potrepštine, pokazatelj je prosječnih životnih troškova. Obično obuhvaća najniže cijene prehrambenih i higijenskih proizvoda prikupljenih u više prodavaonica, prosječne režijske troškove za stan od 60m², te troškove obnavljanja kućanskih aparata i namještaja. Prilikom izračuna pretpostavka je kako obitelj nema osobni automobil. Troškovi kulture obuhvaćaju samo jedan obiteljski odlazak u kino, redovito čitanje jednog mjesečnog časopisa i svakodnevno čitanje jednog dnevnog lista (NHS, 2011.).

U današnje vrijeme potrošačku košaricu jednostavnije je izračunati, što je omogućila pojava kreditnih kartica i POS terminala. Izračunava se na način da se prikupe svi podatci s POS terminala u određenim maloprodajnim centrima. Plaćanjem kreditnom karticom, ako je moguće pristupiti bazi podataka tvrtke koja je izdala kreditnu karticu, kupac uvjetno "ostavlja" svoje

podatke. Informacije o kupcima mogu se dobiti iz takve baze podataka, kao što su mjesečni prihod, dob, bračno stanje, broj djece i mnogi drugi korisni podaci. (Klepac, 2013.).

3.3. Siromaštvo u Republici Hrvatskoj

Pojam i značenje siromaštva mogu se definirati kao "ekonomska deprivacija". Ekonomska oskudica odnosi se na nedostatak osobnih ili obiteljskih ekonomskih resursa (raspoloživih sredstava ili drugih oblika tekuće imovine), a ti su ekonomski izvori ključni za potrošnju ili kupnju hrane, stanovanja, odjeće i obuće, prijevoza i ostalih ekonomskih dobara. Prag siromaštva izveden je iz dostupnih ekonomskih resursa ili stvarne potrošnje obitelji neophodne za postizanje minimalnog životnog standarda (Škare, 1999.).

Ako je raspoloživi dohodak osobe ili obitelji niži od službene granice siromaštva, odnosno potrebnog praga potrošnje za zadovoljenje osnovnih životnih potreba, suočit će se s ekonomskom deprivacijom. S druge strane, koncept blagostanja širi je, odnoseći se na cjelokupni status pojedinca ili obitelji u društvu, uključujući rezultate nacionalnih mjera socijalne pomoći usmjerenih na socijalno ugrožene skupine. (Škare, 1999.).

Pokazatelj siromaštva temelji se na konceptu relativnog siromaštva, koji uzima u obzir raspoloživi dohodak obitelji, broj članova obitelji (veličina kućanstava) i raspodjelu dohotka među stanovništvom. Osnovni pokazatelj je stopa rizika od siromaštva. To se odnosi na postotak stanovništva s ekvivalentnim dohotkom ispod praga rizika od siromaštva. Stopa rizika od siromaštva ne pokazuje koliko je ljudi zapravo siromašnih, već koliko njih ima prihode ispod praga rizika od siromaštva. Prag rizika od siromaštva postavljen je na 60% prosječnog (medijana) ekvivalentnog raspoloživog dohotka svih ljudi (DZS D. z., 2019.).

Za razliku od mnogih razvijenih zemalja koje su dugogodišnje provodile znanstveno praćenje siromaštva (u nekim zemljama više od jednog stoljeća), Hrvatska se sa siromaštvom nije počela baviti na metodološki ispravan način sve do kraja 20. stoljeća. U razdoblju prije 1998. godine Hrvatska nije imala dostupne relevantne pokazatelje siromaštva za usporedbu. (Šućur, 2005.).

Tablica 3. Ključni pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2018.

Stopa rizika od siromaštva, %	19,3
Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, %	24,8
Osobe u teškoj materijalnoj deprivaciji (4 ili više stavki), %	8,6
Osobe koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada, %	11,2
Prag rizika od siromaštva, kune	
Jednočlano kućanstvo	29 820
Kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece	62 622
Stopa rizika od siromaštva prije socijalnih transfera, %	
Socijalni transferi nisu uključeni u dohodak	25,7
Mirovine i socijalni transferi nisu uključeni u dohodak	42,9
Stopa rizika od siromaštva određena prema 2012., %	13,9
Prosjek raspoloživog dohotka po kućanstvu, kune	97 870
Prosjek ekvivalentnoga raspoloživog dohotka, kune	55 018

Izvor: Izrada autora prema (DZS D. z., 2019.) (Preuzeto: 14. srpnja 2020.)

Stopa rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj u 2018. godini je 19,3%. Prag rizika od siromaštva za kućanstva s jednim osobom bio je 29.820 HRK godišnje u 2018. godini, dok je prag rizika od siromaštva za obitelji s dvije odrasle osobe i dvoje djece mlađe od 14 godina iznosio 62.622 HRK godišnje. Ljudi kojima prijete siromaštvo ili socijalna isključenost su oni koji pripadaju skupini rizika od siromaštva, ili koji žive u kućanstvima niskog intenziteta rada ili su u teškoj deprivaciji. Prema navedenom pokazatelju u Republici Hrvatskoj koje obuhvaća Anketa o dohotku stanovništva u takvom je položaju bilo 24,8% osoba. Stopa teške materijalne deprivacije prikazuje postotak osoba koje žive u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti najmanje četiri od devet stavaka materijalne deprivacije i u 2018. iznosi 8,6%.

U 2018. godini najveća stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu bila je među osobama starijima od 65 godina, i iznosila je 28,1%. U ovoj dobnoj skupini rodna je razlika najveća, a stopa rizika od siromaštva iznosi 31,3% za žene i 23,5% za muškarce. Najniža zabilježena stopa rizika od siromaštva je između 25 i 54 godine, što je 14,3%. Za muškarce iznosi 14,6%, a za žene 14,0%. Što se tiče stope rizika od siromaštva prema statusu u aktivnosti najviša je za nezaposlene osobe u iznosu od 47,6%, a najmanja je za zaposlene, 4,6%.

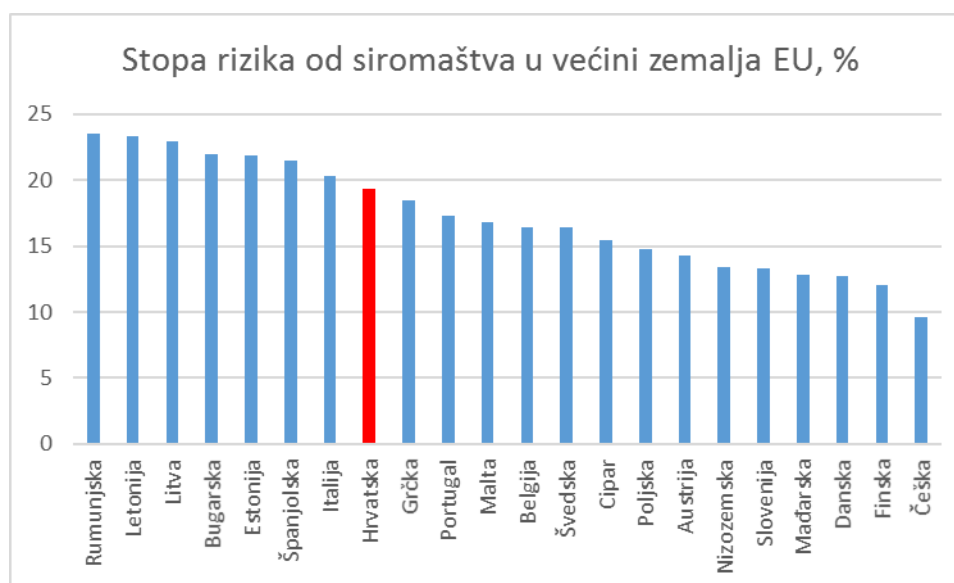
Tablica 4. Pokazatelji materijalne deprivacije u 2018.

Postotak osoba koje žive u kućanstvu koje:	
ne mogu si priuštiti dovoljno grijanja u najhladnijim mjesecima, %	7,7
ne mogu si priuštiti tjedni godišnji odmor izvan kuće, %	51,3
ne mogu si priuštiti obrok koji sadrži meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent svaki drugi dan, %	10,1
ne mogu platiti neočekivane financijske troškove, %	52,9
kasno plaćaju komunalne račune, %	17,5
Mogućnost spajanja kraja s krajem, %	
vrlo teško	14,1
teško	28,6
s malim poteškoćama	40,4
uglavnom lako	12,9
lako	3,3
vrlo lako	0,6
Financijsko opterećenje ukupnim troškovima stanovanja, %	
znatno financijsko opterećenje	49,6
s financijskim opterećenjem	45,6
bez financijskog opterećenja	4,8
Stopa materijalne deprivacije (3 ili više stavki), %	23,3
Intenzitet materijalne deprivacije, prosječan broj stavki	3,6

Izvor: Izrada autora prema (DZS D. z., 2019.) (Preuzeto: 14. srpnja 2020.)

Prema Anketi iz 2018. godine po pitanju materijalne deprivacije zabilježeno je kako 7,7% kućanstava nisu u mogućnosti priuštiti si adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima. Više od polovice uzorka u istraživanju, odnosno 51,3% obitelji, ne može si priuštiti tjedan dana godišnjeg odmora. 10,1% stanovništva koje živi u obitelji i ne može si priuštiti obrok koji sadrži piletinu, meso, ribu ili vegetarijanski ekvivalent svaki drugi dan. Zanimljiv je i podatak da 52,9% kućanstava nisu u mogućnosti podmiriti neočekivani financijski izdatak, a njih 17,5% kasne s plaćanjem računa za režije. Većina kućanstava ima malih poteškoća kada je u pitanju spajanja kraj s krajem, njih 40,4%. Nešto manje od 50% osoba koje žive u kućanstvima troškovi stanovanja predstavljaju znatno financijsko opterećenje.

Grafikon 7. Stopa rizika od siromaštva u većini zemalja Europske Unije

Izvor: Izrada autora prema (DZS D. z., 2019.) (Preuzeto: 16. srpnja 2020.)

Prema grafikonu 7 najvišu stopu rizika od siromaštva bilježi Rumunjska s 23,5%, potom Letonija s 23,3%, iza njih su Litva, Bugarska, Estonija, Španjolska i Italija sa stopom siromaštva većom od 20%. Postotak osoba koje imaju ekvivalentan raspoloživi dohodak ispod praga rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj je 19,3%. Najmanju stopu rizika od siromaštva bilježi Češka, 9,6%.

Ginijev koeficijent u Republici Hrvatskoj u 2018. godini je iznosio 29,7%. Navedeni pokazatelj predstavlja mjeru nejednakosti raspodjele dohotka, kada bi iznosio 0%, nejednakost ne bi postojala odnosno svaka osoba bi primala isti dohodak. Što je njegova vrijednost bliže 100% tada je dohodovna nejednakost veća.

3.4. Kronološki prikaz i analiza osobne potrošnje u Republici Hrvatskoj

Kratkoročno, odluke o potrošnji kućanstava posebno su važne jer imaju velik utjecaj na agregatnu potražnju, a ponekad čak uzrokuju ekonomske šokove (Dumičić, Čeh Časni, & Palić, 2011). Kao zemlja čiji bruto nacionalni proizvod uvelike ovisi o trendovima osobne potrošnje, bolje razumijevanje njenih trendova može uvelike utjecati na formuliranje učinkovitijih ekonomskih politika.

Tablica 5. Kretanje vrijednosti i strukturnog udjela osobne potrošnje 1966.-1999. u Republici Hrvatskoj

Godina	Vrijednost osobne potrošnje, USD po stanovniku	Udio osobne potrošnje u BDP-u, %
1966.	343	61,8
1968.	392	61,6
1970.	550	61,7
1972.	734	65,7
1975.	1.247	62,9
1978.	1.908	55,4
1980.	2.037	52,6
1987.	2.492	43,8
1988.	2.137	43,8
1989.	2.532	45,4
1990.	2.966	57,1
1992.	1.260	55,0
1995.	2.369	58,8
1997.	2.736	62,2
1998.	2.830	58,9
1999.	2.515	57,2

Izvor: (Bogović, 2002.)

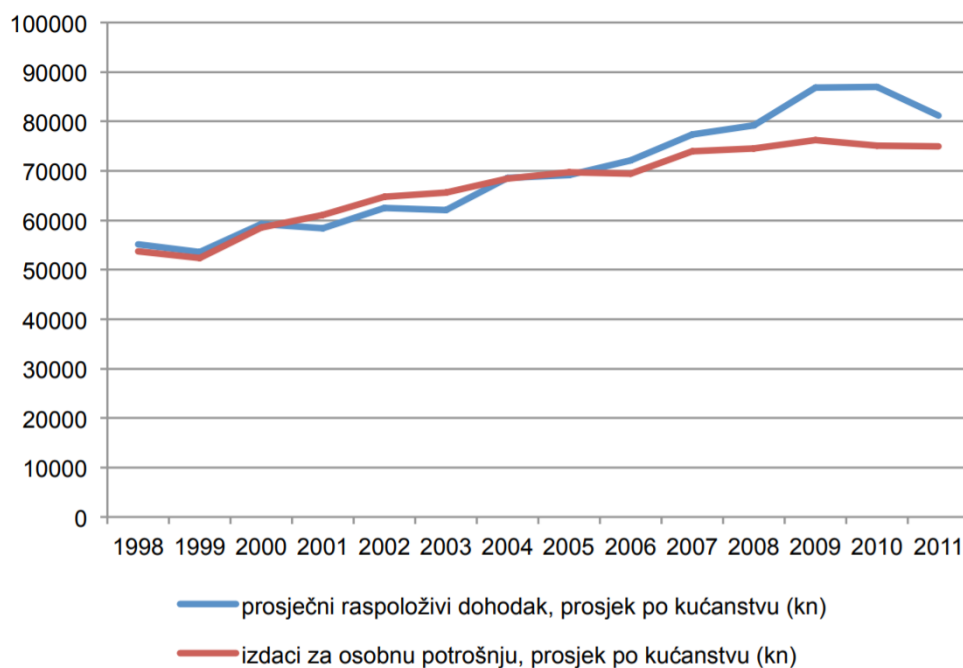
Udio osobne potrošnje u Republici Hrvatskoj tijekom cijelog razdoblja bio je niži od nacionalnog prosjeka (Grčka, Tunis, Meksiko i Španjolska) iste razine razvijenosti tržišnih gospodarskih sustav, tako je 1970. godine udio u BDP-u iznosio 61,7%. Udio osobne potrošnje u BDP-u je veći od udjela zemalja iste razvojne skupine i zemalja socijalističkog ekonomskog sustava (Mađarska, Poljska, Bugarska i Rumunjska). Od 1968. do 1980. prosječni udio osobne potrošnje u hrvatskom društvenom proizvodu iznosio je 61,4%. Tijekom ovog razdoblja umjerenog gospodarskog rasta, vrijednost osobne potrošnje po stanovniku povećala se za više od pet puta, što je izravno utjecalo na poboljšanje životnog standarda ljudi i poboljšanje njihove kvalitete života. (Bogović, 2002.).

Razdoblje od 1980. do 1990. karakterizirala je gospodarska stagnacija i pad makroekonomske vrijednosti. Prosječna stopa rasta najvažnijih makroekonomskih agregata nešto je viša od nule, pa čak i negativna u nekim godinama. Hrvatsko se gospodarstvo našlo u teškoj recesiji, s

visokom stopom hiperinflacije i stagancijom (Bogović, 2002.). S obzirom na navedeni trend kretanja, pretpostavljalo se da će u periodu od 1980. do 1990. godine doći do povećanja udjela osobne potrošnje u BDP-u. Međutim, u ovoj dekadi je došlo do relativnog smanjenja udjela osobne potrošnje i iznosio je prosječno 49,9% ostvarenog BDP-a.

Prema Denona Bogović (2002.) između 1980. i 1990. promjene u osobnoj potrošnji ovisile su i o međunarodnoj ekonomskoj situaciji u zemlji: zbog velikog duga i otplate anuiteta vjerojatnost potrošnje kućanstava smanjila se. Dohoci zaposlenika određeni su uvjetima koje postavlja Međunarodni monetarni fond, pa pad stvarnih plaća utječe i na negativan trend osobne potrošnje. Nakon 1990. sve su gospodarske aktivnosti naglo pale. Razlozi su poznati: značajan pad proizvodnje, zaposlenosti, ulaganja i potrošnje odražava prijelazne krizne karakteristike transformacije gospodarskog sustava. Rat u Hrvatskoj dodatno je pogoršao tranzicijsku krizu (Bogović, 2002.).

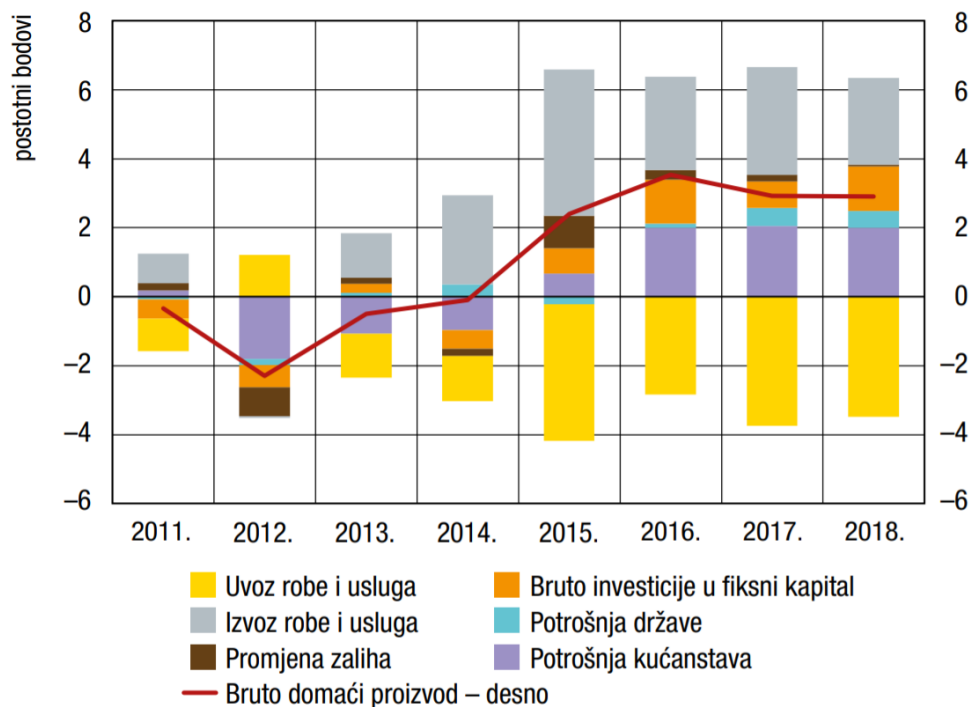
Grafikon 8. Kretanje prosječnih izdataka za potrošnju i prosječnog raspoloživog dohotka kućanstva Republike Hrvatske

Izvor: (Mjeda, 2019.)

Na grafikonu je interesantno primijetiti kako su izdaci za osobnu potrošnju u početnom promatranom razdoblju iznad prosječnog raspoloživog dohotka. Ovakav odnos navedene dvije varijable je bio sve do 2006. godine, kada raspoloživi dohodak postaje veći od potrošnje. Odgovor na pitanje, zašto je došlo do ovog, može se pronaći u očekivanjima potrošača zbog izbijanja recesije u SAD-u, a kasnije u EU, koja su postajala sve pesimističnija.

Grafikon 9. Promjena BDP-a, doprinosi po sastavnicama

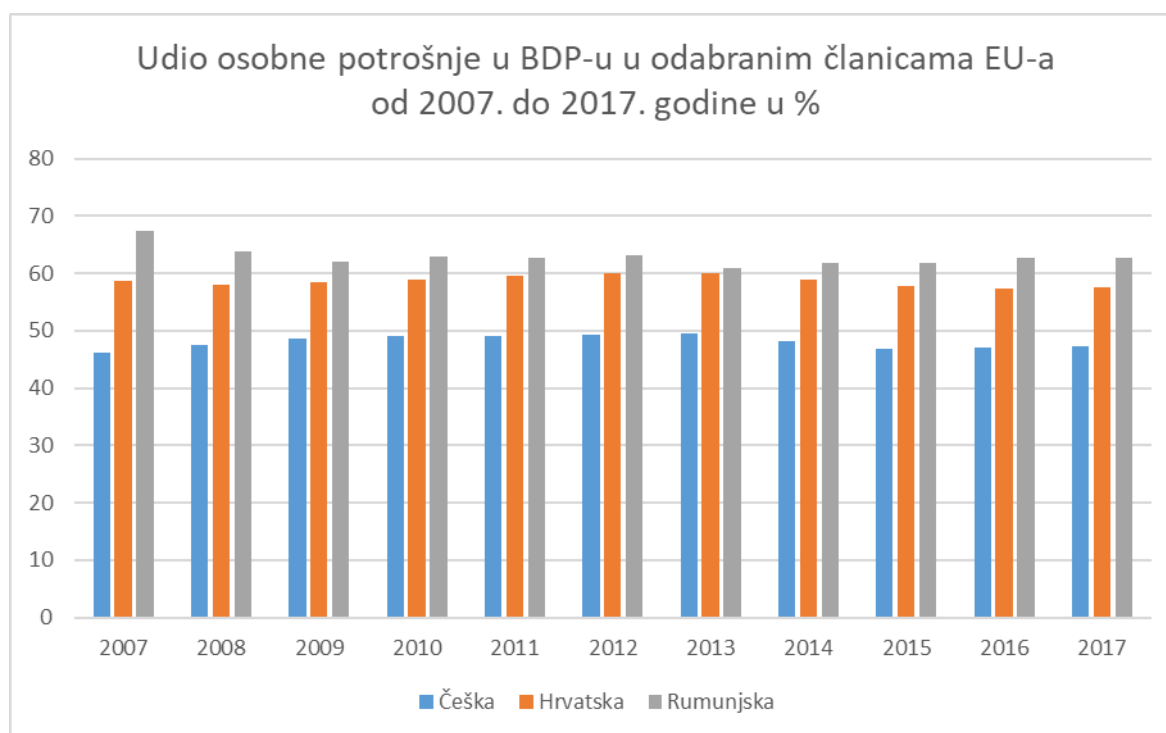
Izvor: (HNB, Informacija o gospodarskim kretanjima, 2018.)

Nakon što je doživjelo ozbiljnu i dugotrajnu recesiju u drugoj polovici 2008. godine, hrvatsko je gospodarstvo počelo bilježiti pozitivan rast u 2015. godini, a rast osobne potrošnje najviše je pridonio u posljednje dvije godine. (Mjeda, 2019.).

3.5. Komparativna analiza osobne potrošnje u odabranim zemljama članicama Europske unije

Budući da je osobna potrošnja najveća komponenta ukupne potražnje i čini najveći udio u BDP-u, zaključeno je da je trend potrošnje kućanstava izuzetno važan za svaku zemlju. U nastavku će se analizirati kretanje osobne potrošnje i ekonomskog rasta i identificirati razlike između zemalja.

Grafikon 10. Udio osobne potrošnje u BDP-u u odabranim članicama EU-a

Izvor: Izrada autora prema (Buterin, Vlahnić Lenz, & Mihaljević, 2019.) (Preuzeto: 18. srpnja 2020.)

Iz grafikona 10 je vidljivo kako osobna potrošnja čini veliki udio u BDP-u i potvrđuje činjenicu da je jedna od najvažnijih komponenti agregatne potražnje. Od odabranih zemalja u Češkoj je najmanji udio i on se kretao od 2007. do 2017. godine u intervalu od 46,1% do 49,4%. U Republici Hrvatskoj najmanji udio u promatranom razdoblju zabilježen je 2016. godine s 57,3%, a najveći udio osobne potrošnje u BDP-u je bio 2012., 60,1%. Rumunjska bilježi najveći udio od navedene tri zemlje, a raspon se kreće od 61% do čak 67,4% u 2007. godini.

U 17 od 28 država članica EU, potrošnja kućanstava u 2018. godini iznosila je najmanje polovicu BDP-a (po trenutnim tržišnim cijenama) - taj je udio najveći na Cipru (66,5%) i Grčkoj (65,3%). S druge strane, najniži je Luksemburg (28,7%), iako su zabilježeni najveći izdaci kućanstva po glavi stanovnika (22 600 PPS) nakon prilagođavanja za razlike u razini cijena - vidjeti Tablicu 6. (Eurostat, 2019.).

Tablica 6. Potrošnja kućanstava 2008, 2013 i 2018

Consumption expenditure of households, 2008, 2013 and 2018

	As a proportion of GDP at current market prices (%)			Per inhabitant (PPS) 2018	Per inhabitant in EUR: annual average rate of change using chain linked volumes (% per year)	
	2008	2013	2018		2008-2013	2013-2018
EU-28	55.1	55.3	53.8	16 600	-0.6	1.6
Euro area (EA-19)	54.1	54.3	52.3	17 200	-0.8	1.3
Belgium	50.2	50.8	49.9	17 800	0.1	0.6
Bulgaria	65.3	61.9	61.3	9 500	0.8	4.9
Czechia	46.7	48.7	46.8	13 200	-0.2	3.1
Denmark	46.0	46.2	45.7	17 800	-0.8	1.3
Germany	53.9	53.5	50.7	19 300	0.7	1.0
Estonia	52.8	50.0	48.2	12 100	-1.2	3.8
Ireland	47.7	44.2	30.5	17 900	-1.9	2.5
Greece	65.7	68.0	63.3	13 700	-5.9	0.9
Spain	55.8	57.3	56.7	16 000	-2.8	2.4
France	52.6	52.6	51.8	16 600	0.0	0.9
Croatia (*)	57.2	59.0	56.4	10 400	-2.5	2.3
Italy	59.1	60.6	60.2	17 700	-1.8	1.2
Cyprus	65.9	66.3	66.5	17 800	-4.0	2.9
Latvia	57.1	60.5	57.7	12 500	0.8	3.7
Lithuania	64.8	62.3	62.4	15 600	-0.6	5.2
Luxembourg	31.6	30.2	28.7	22 600	-0.6	0.8
Hungary	52.2	50.6	47.2	10 300	-1.9	4.4
Malta	57.3	53.8	42.7	12 900	0.4	1.6
Netherlands	44.8	44.7	43.4	17 300	-1.2	1.1
Austria	50.0	51.6	49.5	19 500	0.3	0.1
Poland	60.9	60.1	57.5	12 600	1.9	3.8
Portugal	64.4	63.3	63.0	14 700	-2.0	2.7
Romania	62.8	60.6	61.7	12 300	-0.8	7.2
Slovenia	50.4	54.6	50.0	13 500	-1.3	2.3
Slovakia	55.6	55.4	53.4	12 800	-0.4	2.5
Finland	47.3	52.1	51.4	17 400	0.1	1.3
Sweden	43.1	45.1	42.8	16 000	1.0	1.1
United Kingdom	62.3	62.3	63.4	20 400	-0.6	1.7
Iceland	50.3	50.9	48.6	19 800	-2.0	3.9
Norway	36.7	38.2	40.9	19 000	1.2	1.0
Switzerland (*)	51.5	51.8	52.0	24 300	0.7	0.3
Montenegro (*)	89.9	81.0	74.8	10 200	-3.2	3.5
North Macedonia (*)	77.9	70.9	64.9	7 100	-0.7	3.3
Albania (*)	82.6	79.5	79.0	7 200	1.6	2.2
Serbia	74.2	71.9	69.0	8 500	-0.7	1.6
Bosnia and Herzegovina	85.1	84.1	76.6	:	:	:
Kosovo (*)	89.9	83.5	83.7	:	:	:

(*) Per inhabitant in PPS: 2017. Per inhabitant in EUR: 2013-2017 instead of 2013-2018.

(*) As a proportion of GDP: 2017 instead of 2018.

(*) Per inhabitant in PPS: 2016. Per inhabitant in EUR: 2013-2016 instead of 2013-2018.

(*) This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244/1999 and the ICJ Opinion on the Kosovo declaration of independence.

Source: Eurostat (online data codes: nama_10_gdp and nama_10_pc)

eurostat

Izvor: (Eurostat, 2019.) (Preuzeto: 18. srpnja 2020.)

Osim Luksemburga, izdaci PPS-a po stanovniku u Ujedinjenom Kraljevstvu, Austriji i Njemačkoj također su bili relativno visoki u 2018. godini. S druge strane, Bugarska je jedina država članica EU-a u kojoj je prosječni izdatak kućanstva po stanovniku manji od 10 000 PPS.

Promjene u osobnoj potrošnji prate promjene u BDP-u, ali također se može pretpostaviti da postoji obrnuti odnos. Ekonomski oporavak poboljšava očekivanja potrošača, potičući obitelji na potrošnju (Buterin, Vlahnić Lenz, & Mihaljević, 2019.).

S obzirom na prethodno definiranu povezanost BDP-a i osobne potrošnje, jasno je da će za vrijeme pandemije COVID-19 doći do pada BDP-a, a samim time i do pada osobne potrošnje. Veličina pada, trajanje ekonomske kontrakcije i konačni makroekonomski troškovi ovise o nekoliko čimbenika. Prvo, trajanje ekonomskog pada u Europi i na ostalim prodajnim tržištima

je presudno. Drugo, utjecaj drugog kruga posljedica vrlo je važan. Treće, još nije moguće procijeniti u kojoj će mjeri ova kriza imati trajni utjecaj na povjerenje i potražnju potrošača (Barbić, i dr., 2020).

Tablica 7. Promjena realnog BDP-a, %

Država/godina	2019.	2020.	2021.	Corona- Lockdown 2020 vs. 2019	GFC 2007/2008 vs. 2009
Češka	2,4	-5,2	3,4	-7,6	-7,2
Mađarska	4,9	-3,5	5,0	-8,4	-7,8
Poljska	4,1	-2,0	3,0	-6,1	-1,4
Slovačka	2,3	-6,0	5,0	-8,3	-11,1
Slovenija	2,4	-4,2	3,6	-6,6	0,0
Bugarska	3,4	-3,9	3,5	-7,3	-10,0
Hrvatska	2,9	-4,8	3,6	-7,7	-9,2
Rumunjska	4,1	-2,5	5,3	-6,6	-15,0
Srbija	4,2	1,5	2,5	-2,7	-8,4
Bjelorusija	1,2	-0,5	0,5	-1,7	-10,0
Rusija	1,2	0,0	1,2	-1,2	-13,0
Ukrajina	3,3	-3,0	3,0	-6,3	-17,3
Austrija	1,6	-4,5	4,0	-6,1	-5,3
Njemačka	0,6	-4,1	3,2	-4,7	-6,3
Euro područje	1,2	-4,0	3,0	-5,3	-4,8

Izvor: Izrada autora prema (Brezinschek, 2020).

U tablici je prikazan osnovni scenarij promjene stope realnog BDP-a za 2019., 2020. i 2021. godinu u pojedinim zemljama. Međutim dogodio se *lockdown* koji će uzrokovati snažniji pad stope realnog BDP-a u svim navedenim državama. Republika Hrvatska može očekivati pad stope analiziranog pokazatelja za 7,7% što je 1,5% manje u odnosu na globalnu financijsku krizu. Najveći pad se očekuje u Mađarskoj od 8,4%, a najmanji u Rusiji, 1,2%. Euro područje će doživjeti veći pad za vrijeme pandemije u odnosu na globalnu financijsku krizu, očekuje se pad od 5,3% realnog BDP-a. Budući da je uska korelacija BDP-a i osobne potrošnje, navedene promjene će imati utjecaj i na potrošnju kućanstava.

Prema Nielsen (2020.) prodaja određenih proizvoda za vrijeme pandemije je porasla u odnosu na prosjek veljače. U Italiji se bilježi rast prodaje proizvoda za higijenu, 112%, prodaja riže raste za 33% i konzervirana hrana za 29%. Francuska bilježi rast tjestenine i konzervirane hrane za 100%, flaširane vode za 40% i pahuljica za 70%. Zanimljiv podatak je da je u Singapuru prodaja vitamina zabilježila rast od 162%, a dezinficijensi čak 528%. Neki od globalnih trendova u porastu su uzimanje hrane na veliko (skladištenje), online kupovina, osobna higijena, a industrije zahvaćene pandemijom su avioindustrija, transport i turizam (Nielsen, 2020).

Tablica 8. Kupnja određenih proizvoda u SAD-u za vrijeme pandemije

Kategorija	Prije COVID pandemije, tjedan 28.12.2019	Nakon prvih slučajeva, tjedan 1.2.2020	Nakon proglašenja pandemije, tjedan 29.2.2020
Mliječni proizvodi	+11,8%	-3,3%	+84,4%
Zrnato povrće	-2,9%	-0,4%	+36,9%
Meso	+15,8%	-0,7%	+31,8%
Slani grah	+9,7%	+2,8%	+25,6%
Riža	+8,1%	-1,0%	+25,3%
Tuna	+2,5%	-2,3%	+24,9%
Crni grah	+7,3%	-0,1%	+20,9%
Mješavina za biskvit	+8,7%	-7,2%	+15,0%
Voda	+7,0%	+1,4%	+11,3%
Tjestenina	+9,9%	-3,5%	+10,4%

Izvor: Izrada autora prema (Nielsen, 2020)

Tablica prikazuje porast kupnje određenih proizvoda prije i za vrijeme pandemije u SAD-u. Nakon prvih slučajeva zaraze, nije bilo drastičnih promjena u odnosu na razdoblje prije pandemije, međutim nakon što je predsjednik Trump na konferenciji proglasio pandemiju, vidimo značajne poraste kupnje proizvoda i to uglavnom onih koji se mogu skladištiti. Navedeni podatci potvrđuju trend kupnje na veliko, jer se u svijesti potrošača pojavio strah od nestašice i stanovništvo je počelo kupovati hranu s dužim rokom uporabe (Nielsen, 2020).

Što se tiče Republike Hrvatske, prema Gfk panelu kućanstva, koji prati potrošnju proizvoda za kućanstvo, zabilježeno je da su hrvatski građani od 24.02.2020. do 15.03.2020. u dućanima potrošili 300 milijuna kuna više na hranu, piće osobnu higijenu i kemijska sredstva nego u istom

razdoblju lani. Prodaja vina i žestokih alkoholnih pića je rasla, dok je prodaja piva ispod prošle godine. Proizvodi koji su u tjednu od 09.-15.03.2020. zabilježili veliki porast u odnosu na godišnji prosjek su brašno za 410%, riža za 303%, začini za 221%, tjestenina za 213% te ostali proizvodi dugog roka upotrebe (Nielsen, 2020).

Grafikon 11. Promjene ponašanja kupaca i potrošača

Izvor: Izrada autora prema (Nielsen, 2020)

Istraživanje je obuhvatilo uzorak od 500 ispitanika. S tvrdnjom „*Veća pažnja i oprez u cijenama*“, 42% ispitanika je izrazilo djelomično + kompletno slaganje. Više od polovice anketiranih, njih 51% je odano brandovima. 64% ispitanika je izrazilo kompletno + djelomično slaganje za kupnju u dućanima bližim stanu/kući, a njih 60% za plaćanje karticama, ne gotovinom. Na temelju tvrdnji iz grafikona 11 i postotaka slaganja, može se uočiti kako većina maksimalno izbjegava kontakt s ljudima i bira opcije koje će ih manje ugroziti.

4. EMPIRIJSKA ANALIZA STAVOVA GRAĐANA O UTJECAJU PANDEMIJE COVID-19 NA OSOBNU POTROŠNJU

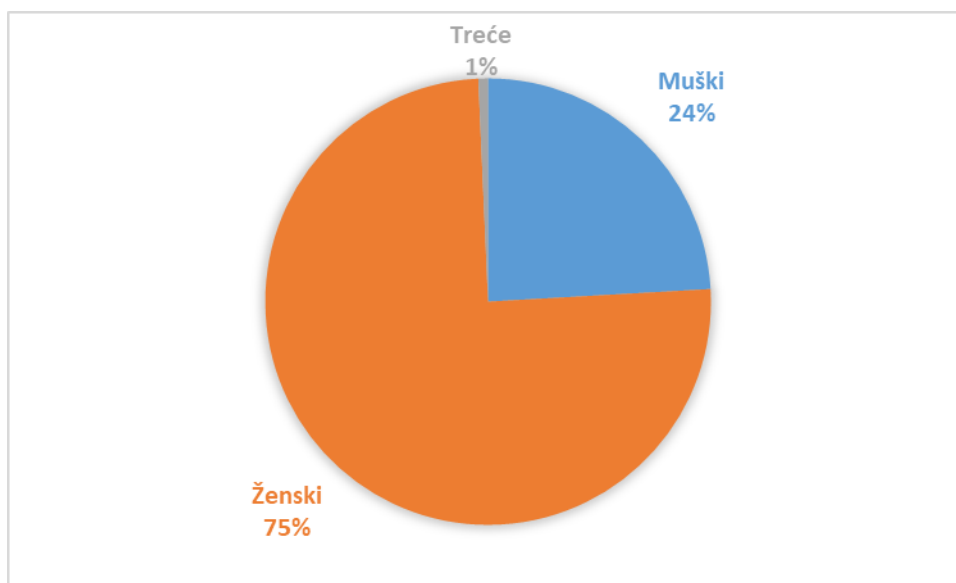
4.1. Opis provedenog istraživanja

Provedeno primarno istraživanje ima za svrhu ostvarenje primarnog cilja u kojem je sudjelovao 141 ispitanik. Uzorkovanje populacije ostvarilo se putem *snowball-a* odnosno uzorka snježne grude gdje je svaki ispitanik identificirao sljedećeg ispitanika. Svrha je bila analizirati utjecaj pandemije COVID-19 na osobnu potrošnju u Republici Hrvatskoj. Anketni upitnik koristio se kao instrument istraživanja sastavljen od 19 pitanja, a ispitanici su ga ispunili putem interneta (Prilog 1). Upitnik sastojao se od dvije skupine pitanja, i to demografska pitanja koji je prikupljao podatke o demografskim karakteristikama ispitanika (dob, spol, mjesto prebivališta, i sl.), te pitanja o potrošačkim navikama kao i promjene u potrošačkim navikama u razdoblju korona krize u odnosu na vrijeme prije pandemije. Vrijeme provedbe istraživanja je bilo od 6. srpnja 2020. do 20. srpnja 2020.

4.2. Rezultati istraživanja

Anketni upitnik ispunila je 141 osoba, od kojih su većina ženskog spola, njih 75% (106 ispitanica), dok je udio muških osoba 24% (34 ispitanika).

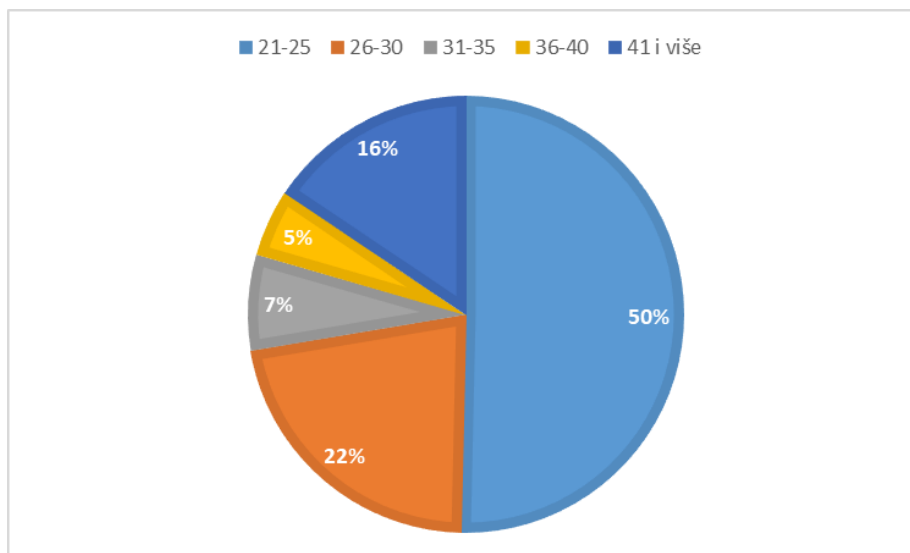
Grafikon 12. Spolna struktura ispitanika

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Sve dobne skupine su mogle ispunjavati anketni upitnik. Na grafikonu 13 moguće je uočiti kako najveći udio ispitanika (50%) čine osobe od 21 do 25 godina, zatim ih slijede ispitanici iz skupne od 26 do 30 godina njih 22% i osobe starije od 41 godine (16%) i najmanji udio s tek 12% čine osobe od 31 do 40 godina.

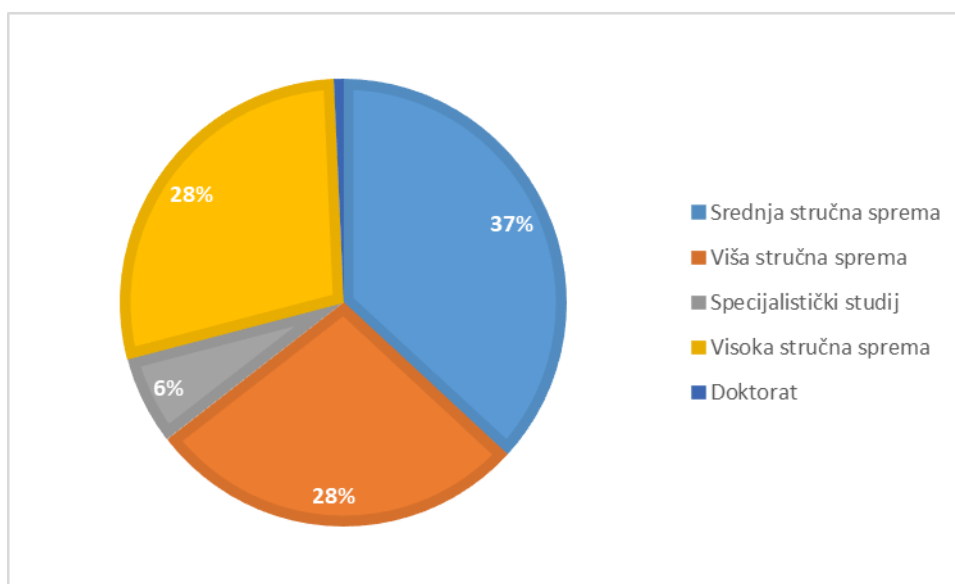
Grafikon 13. Dobna struktura ispitanika

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Prosječna starosna dob ispitanika je 29,44 godine.

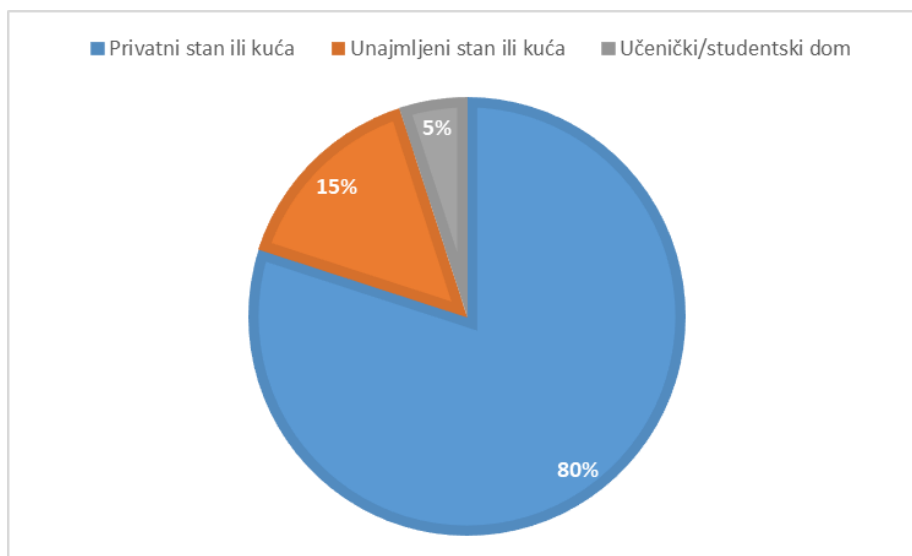
Grafikon 14. Struktura ispitanika s obzirom na obrazovanje

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Najveći udio ispitanika ima završenu srednju stručnu spremu (37%), dok 28% ispitanih ima završenu višu stručnu spremu i 28% ima završenu visoku stručnu spremu. Najmanji udio čine osobe sa završenim specijalističkim studijem (6%), a slijede ih ispitanici sa završenim doktoratom (1%).

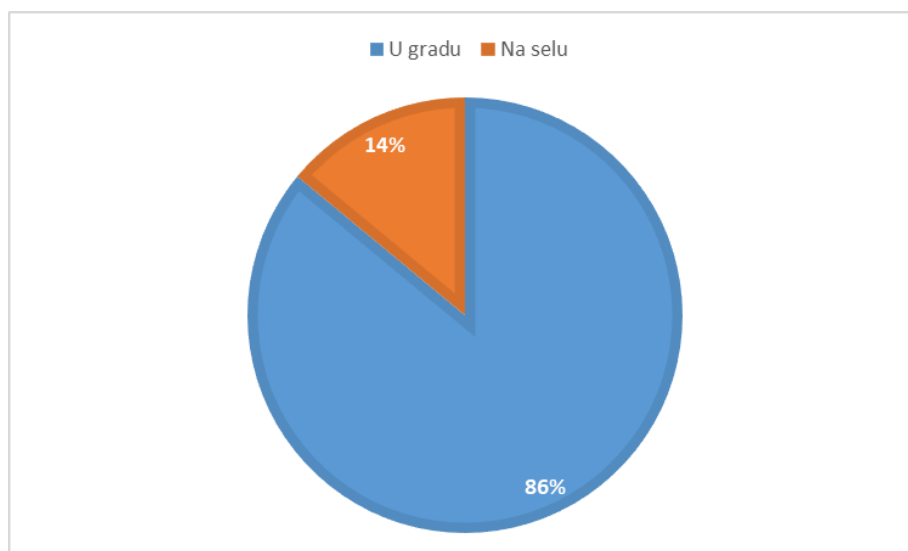
Grafikon 15. Struktura ispitanika s obzirom na status stanovanja

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Grafikonu 15 prikazuje kako većina ispitanika stanuje u privatnom stanu ili kući (80%), slijede ih ispitanici koji stanuju u unajmljenoj kući ili stanu (15%) i najmanji udio zauzimaju osobe smještene u učenički/studentски dom.

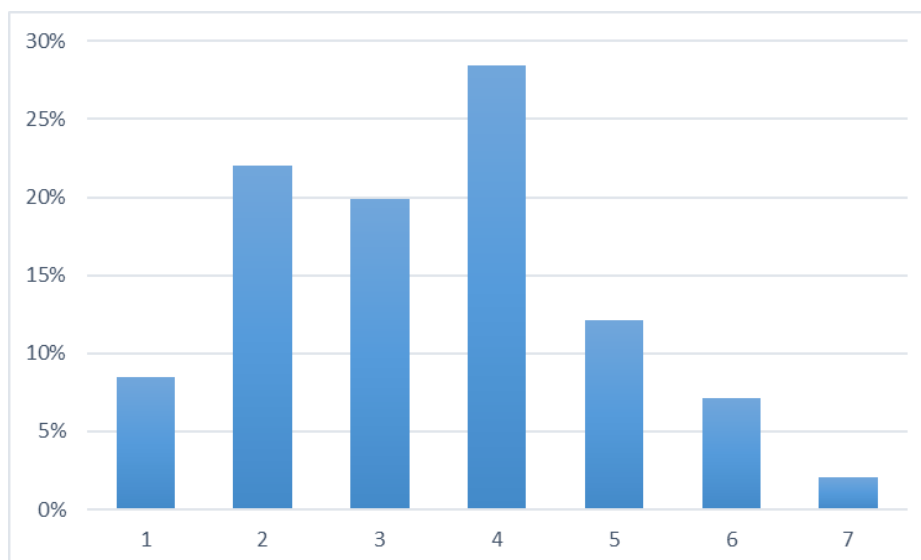
Grafikon 16. Struktura ispitanika s obzirom na mjesto boravišta

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Analiza mjesta boravišta pokazala je kako većina ispitanika dolazi iz urbanih sredina, njih 86%, a manji broj je iz ruralno naseljenih mjesta (14%). Svi koji žive na selu, su s obzirom na status stanovanja, smješteni u privatnoj kući ili stanu.

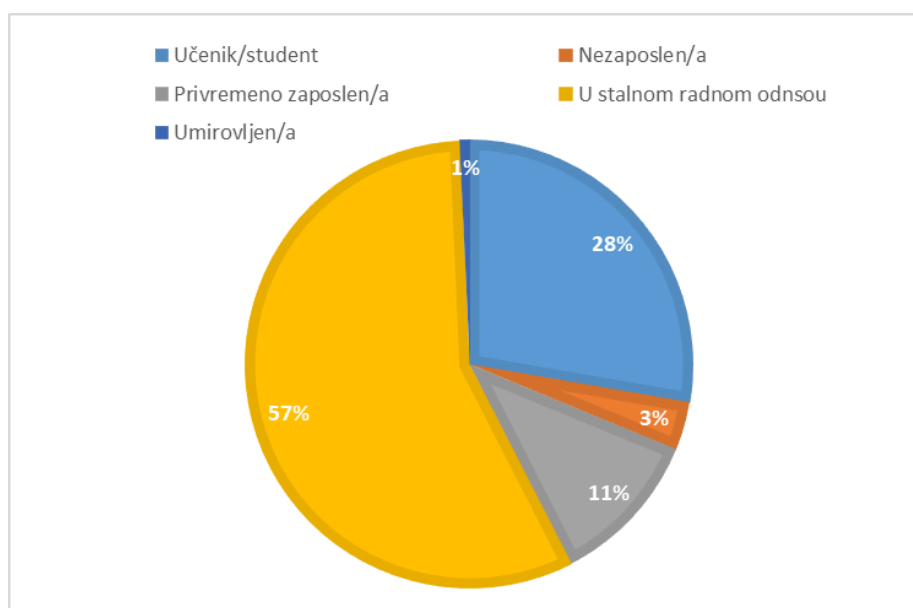
Grafikon 17. Struktura ispitanika s obzirom na broj osoba u kućanstvu

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Iz stupčastog grafikona 17 se može uočiti kako se najveći broj kućanstava sastoji od 4 člana (28%), zatim slijede kućanstva s dvije (22%) i tri (20%) osobe. Prosječan broj članova po kućanstvu je 3,43 osobe te gotovo 80% osoba živi u kućanstvima koja broje 4 i manje člana.

Grafikon 18. Struktura ispitanika s obzirom na radni status

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

U skladu s rezultatima prikazanim na grafikonu 18, može se uočiti kako je u stalnom radnom odnosu najveći broj ispitanika (57%). Od 141 ispitanika njih 39 su učenici odnosno 28%, dok je privremeno nezaposleno 11%. Najmanji udio čine nezaposlene osobe s 3% te 1% je umirovljenika.

Tablica 9. Prosječna mjesečna primanja kućanstva

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni niz
do 2.500,00 kn	4	2,8	2,8
od 2.500,00 kn do 5.000,00 kn	14	9,9	12,7
od 5.000,00 kn do 7.500,00 kn	26	18,4	31,2
od 7.500,00 kn do 10.000,00 kn	26	18,4	49,6
od 10.000,00 kn do 15.000,00 kn	34	24,1	73,7
više od 15.000,00 kn	37	26,2	100,0
Ukupno	141	100,0	

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

S obzirom na radni status, završen stupanj obrazovanja i navršene godine života, prosječna mjesečna primanja su u skladu s navedenim. Primanja veća od 15.000,00 kn ima najveći broj ispitanika (26,2%). Interval od 2.500,00 kn do 10.000,00 kn prosječnih mjesečnih primanja obuhvaća manje od 50% ispitanika. Iz navedenog se može zaključiti da većina ispitanika ima primanja veća od 10.000,00 kn.

Tablica 10. Stav ispitanika o utjecaju pandemije na gospodarsku aktivnost u Republici Hrvatskoj

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni niz
Nije utjecala uopće	2	1,4	1,4
Utjecala je u malim razmjerima	10	7,1	8,5
Nemam stav	4	2,8	11,3
Utjecala je umjereno	21	14,9	26,2
Utjecala je bitno	104	73,8	100,0
Ukupno	141	100,0	

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Tablica prikazuje prikupljene podatke na temelju odgovora ispitanika na pitanje: “*Prema Vašem mišljenju, u kojoj je mjeri pandemija COVID-19 utjecala na gospodarsku aktivnost u Republici Hrvatskoj?*“. Može se uočiti da svega 16 ispitanika nije (11,3%) dalo značaj utjecaju

pandemije na gospodarska kretanja u Republici Hrvatskoj, dok 125 ispitanika (88,7%) daje umjeren ili bitan utjecaj. Najveći postotak je onih koji smatraju da je pandemija utjecala bitno njih 73,8%, a najmanji broj ispitanika se izjasnio da nije utjecala uopće, svega 1,4%.

Tablica 11. Stav ispitanika o utjecaju pandemije na dohodak

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni niz
Ne, nije utjecala	55	39,0	39,0
Da, u manjoj mjeri	60	42,6	81,6
Da, u većoj mjeri	26	18,4	100,0
Ukupno	141	100,0	

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

U ovom djelu su ispitanici dali odgovor na pitanje „*Je li pandemija utjecala na smanjenje dohotka?*“. Iz tablice 11 se može uočiti da je kod 61% ispitanika pandemija COVID-19 u manjoj ili većoj mjeri utjecala na pad dohotka. Zanimljiv je podatak kako trenutna situacija nije imala utjecaj na gotovo 40% dohotka ispitanika. Zaključak je da je kod većine ispitanika došlo do pada dohotka, što u konačnici rezultira padom potrošnje pojedinca što ćemo vidjeti na idućem prikazu.

Tablica 12. Stav ispitanika o utjecaju smanjenja dohotka na osobnu potrošnju

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni niz
Da	59	41,8	41,8
Minimalno	34	24,1	65,9
Ne	48	34,1	100,0
Ukupno	141	100,0	

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Što se tiče utjecaja dohotka na osobnu potrošnju, kod 65,9% ispitanika je pad dohotka utjecao na smanjenje potrošnje u većoj ili manjoj mjeri. Onih koji uopće nisu osjetili smanjenje dohotka je 34,1%, a minimalan utjecaj na smanjenje osjetilo je ostalih 24,1%. Može se zaključiti da je kod većine ispitanika pandemija utjecala na smanjenje potrošnje.

Slijede rezultati istraživanja o utjecaju pandemije COVID-19 na odabrane sastavnice osobne potrošnje. Izjave o utjecaju pandemije osmišljena je na takav način da svaki ispitanik izražava svoj stav kroz manje izdvajanje na sastavnicu, jednako izdvajanje na sastavnicu i veće izdvajanje na sastavnicu potrošnje. Dakle, vrijednosti imaju hijerarhijsku karakteristiku, zbog čega se može formirati hijerarhijska ljestvica (Likertova skala), i to na sljedeći način:

Izdvajam manje = 1

Izdvajam jednako kao i prije krize = 2

Izdvajam više = 3.

U tablici 13 prikazani su nalazi provedenog istraživanja o utjecaju pandemije COVID-19 na komponente potrošnje.

Promatrane komponente potrošnje uključuju: Hranu i bezalkoholna pića, Alkoholna pića i duhan, Odjeću i obuću, Stanovanje i potrošnja energenata, Pokućstvo, opremu za kuću i redovito održavanje, Zdravstvo, Prijevoz, Komunikacije, Rekreaciju i kulturu, Obrazovanje, Restorane i hotele. Odabir navedenih sastavnica temeljen je na standardiziranoj praksi provedbe ankete o potrošnji kućanstava prema Državnom zavodu za statistiku.

Istu razinu izdataka za hranu i bezalkoholna pića kao u razdoblju prije početka pandemije zadržalo je čak 75,2% ispitanika. Manje za navedenu komponentu izdvaja 17% ispitanika, a svega 7,8% izdvaja više sredstava.

Kada su u pitanju alkoholna pića i duhan, može se primijetiti visok udio onih koji izdvajaju manje, odnosno njih 42,5%. Nešto više od polovice ispitanika izdvaja isto kao i prije početka pandemije. Jako je nizak udio onih koji izdvajaju više u odnosu na razdoblje prije koronakrize, njih 6,4%.

Kada se govori o padu izdataka, na drugom mjestu su odjeća i obuća, anketni upitnik bilježi postotak od 61,7% kod tvrdnje „*Izdvajam manje u odnosu na razdoblje prije početka pandemije*“. Ispitanici koji izdvajaju više za navedenu komponentu bilježe udio od 5%.

Potrošnja za stanovanje i energente kod najvećeg broja ispitanika bila je kao i prije pandemije (80,85%), dok je pad zabilježen kod 8,51% ispitanika. Preostalih 10,64% zabilježilo je porast razine izdataka za ovu komponentu potrošnje.

Komponenta izdaci za pokućstvo, opremu za kuću i redovito održavanje kod 92,9% ispitanika bilježi istu ili manju razinu izdataka. Više izdvaja 7,09% ispitanika.

Kada je u pitanju zdravstvo za koje se moglo očekivati da će biti znatan rast izdataka, istraživanje je pokazalo suprotno, odnosno manje ili jednako sredstava izdvaja 92,9% ispitanika iz slučajnog uzorka. Komponenta koja je znatno pogođena pandemijom, porast prihoda od strane kućanstava bilježi kod 7,09%.

Kod prijevoza, podatak od 90,1% onih koji izdvajaju manje ili jednako novčanih sredstava je prema očekivanjima iz razloga što je veliki broj zaposlenih ljudi bio prisiljen na rad od doma, odnosno uvedena je karantena. Porast izdataka bilježi nešto manje od 10% ispitanika.

Potrošnja za komunikacije je zabilježila pad kod 12,77% ispitanika, dok rast bilježi kod 6,38% ispitanika. Kod 80,85% ispitanika razina potrošnje je ostala ista kao i prije početka pandemije COVID-19.

Tijekom pandemije rekreacija i kultura kao komponente potrošnje znatno su opale, nešto manje od 50%. Istu razinu potrošnje zabilježilo je 44,68% ispitanika, dok je rast zabilježilo tek 5,67% ispitanika.

Ako govorimo o rastu izdataka, komponenta koja bilježi najmanji rast je obrazovanje s neznatnih 2,13%. Najveći udio je onih koji su zadržali istu razinu (73,76%), a rast je zabilježen kod nešto više od 24% ispitanika.

Tvrđnja „*Izdvajam manje u odnosu na razdoblje prije pandemije*“ bilježi najveći udio kod komponente restorana i hotela s udjelom od 73,05%. Istu razinu izdataka zadržala je gotovo četvrtina ispitanika, a rast je zabilježen kod svega 2,84% ispitanika.

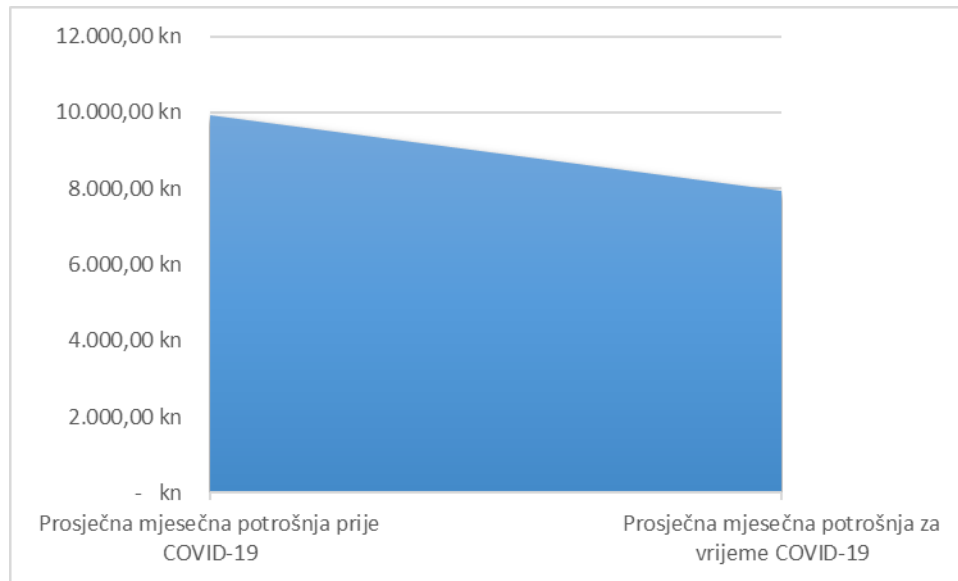
Tablica 13. Utjecaj pandemije na komponente potrošnje

		Vrijednost			Ukupno
		Izdvajam manje	Izdvajam jednako kao i prije krize	Izdvajam više	
Hrana i bezalkoholna pića	Broj ispitanika	24	106	11	141
	Struktura (%)	17	75,2	7,8	100
	Kumulativni niz	17,0	92,2	100,0	
Alkoholna pića i duhan	Broj ispitanika	60	72	9	141
	Struktura (%)	42,50	51,10	6,40	100
	Kumulativni niz	42,5	93,6	100,0	
Odjeća i obuća	Broj ispitanika	87	47	7	141
	Struktura (%)	61,70	33,33	5,00	100
	Kumulativni niz	61,7	95,0	100,0	
Stanovanje i potrošnja energenata	Broj ispitanika	12	114	15	141
	Struktura (%)	8,51	80,85	10,64	100
	Kumulativni niz	8,51	89	100	
Pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje	Broj ispitanika	38	93	10	141
	Struktura (%)	26,95	65,96	7,09	100
	Kumulativni niz	27,0	92,9	100,0	
Zdravstvo	Broj ispitanika	20	111	10	141
	Struktura (%)	14,18	78,72	7,09	100
	Kumulativni niz	14,2	92,9	100,0	
Prijevoz	Broj ispitanika	65	62	14	141
	Struktura (%)	46,10	43,97	9,93	100
	Kumulativni niz	46,1	90,1	100,0	
Komunikacije	Broj ispitanika	18	114	9	141
	Struktura (%)	12,77	80,85	6,38	100
	Kumulativni niz	12,8	93,6	100,0	
Rekreacija i kultura	Broj ispitanika	70	63	8	141
	Struktura (%)	49,65	44,68	5,67	100
	Kumulativni niz	49,7	94,3	100,0	
Obrazovanje	Broj ispitanika	34	104	3	141
	Struktura (%)	24,11	73,76	2,13	100
	Kumulativni niz	24,1	97,9	100,0	
Restorani i hoteli	Broj ispitanika	103	34	4	141
	Struktura (%)	73,05	24,11	2,84	100
	Kumulativni niz	73,1	97,2	100,0	

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Slijedom navedenog može se zaključiti kako je kod gotovo svih komponenti potrošnje veći broj ispitanika naveo pad izdataka u odnosu na razdoblje prije početka pandemije, a posebice se ističu alkoholna pića i duhan, odjeća i obuća, prijevoz, rekreacija i kultura, obrazovanje te restorani i hoteli. Jedina komponenta koja ima veći rast izdataka je stanovanje i potrošnja energenata što ne iznenađuje s obzirom na uvedenu karantenu, većina ljudi je ostala doma što automatski znači rast potrošnje energenata.

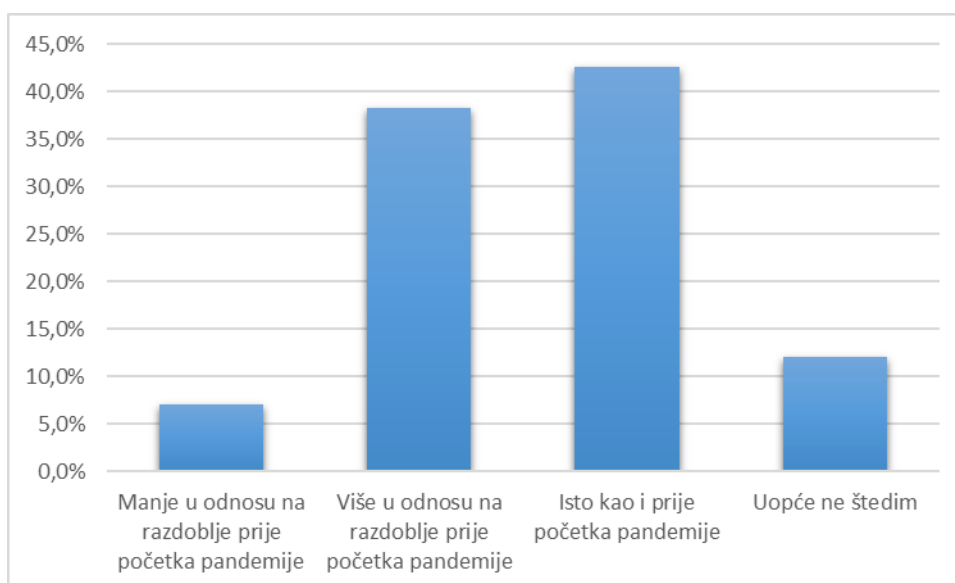
Grafikon 19. Prosječna mjesečna potrošnja kućanstava

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Prosječna mjesečna potrošnja kućanstava prije početka pandemije je iznosila 9.939,72 kn, a najčešća potrošnja kućanstava se kretala u intervalu od 7.000,00 do 8.000,00 kn. Za vrijeme pandemije u prosjeku je mjesečna potrošnja pala za 2.000,00 kn ili za 20%. Pad potrošnje se nije manifestirao jednako na sve komponente košarice dobara i usluga, nego je došlo do dekompozicije iste.

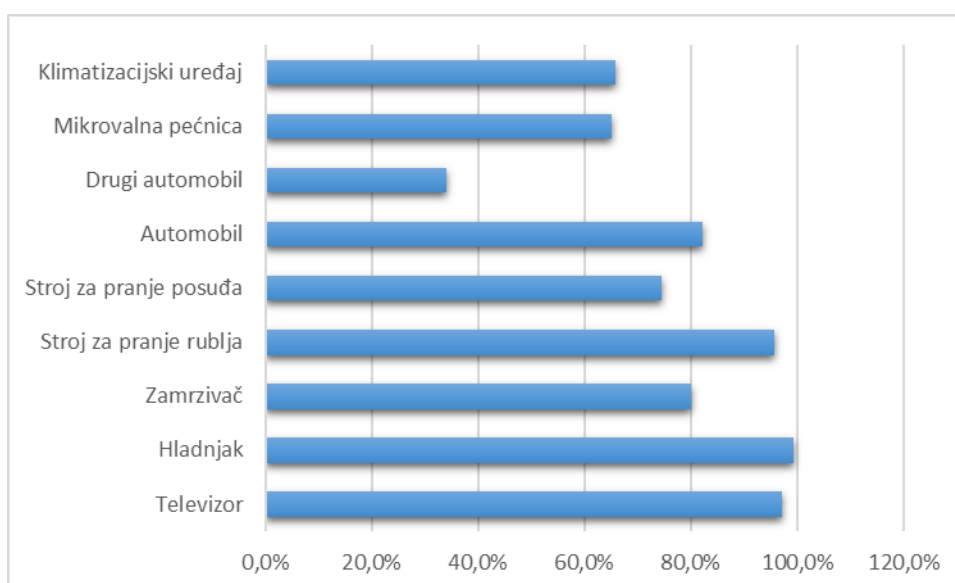
Grafikon 20. Štednja za vrijeme pandemije

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Kada se govori o štednji za vrijeme pandemije, najviše ispitanika se izjasnilo da su zadržali istu razinu štednje kao i prije početka pandemije, njih 42,6%. Slijede ih oni koji štede više u odnosu na razdoblje prije pandemije (38,3%). Ovaj podatak otkriva kako se stanovništvo u nepovoljnim gospodarskim prilikama više okreće štednji kako bi stvorilo sigurnost za egzistencijalne potrebe u budućnosti. Onih koji štede manje ili uopće ne štede je svega 19,2%.

Grafikon 21. Opremljenost trajnim dobrima

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Prema podacima provedenog istraživanja, gotova sva kućanstva raspolažu osnovnim trajnim dobrima kao što su televizor, hladnjak i stroj za pranje rublja. Automobil posjeduje 82,3% ispitanika, dok drugi automobil posjeduje 34% ispitanika. Preko 60% ispitanika posjeduje mikrovalnu pećnicu i klimatizacijski uređaj, dok jedna četvrtina ne posjeduje stroj za pranje posuđa.

Tablica 14. Utjecaj pandemije na potrošačke navike

	Vrijednost	Prosjek	Mod	Medijan	Min.	Max.
Teški uvjeti pandemije učinili su da konzumiram svjesno i mudro	141	3,60	4	4	1	5
Za vrijeme pandemije sam napustio/la svoje navike potrošnje i naučio/la biti zadovoljan/na onim što imam	141	3,52	3	3	1	5
Za vrijeme pandemije sam naučio/la izbjegavati neplanirane i nepotrebne izdatke	141	3,53	3	4	1	5

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Iz tablice 14 se može uočiti da je utjecaj pandemije kroz tri navedene varijable na potrošačke navike umjeren i prosječno se kretao u intervalu od 3,52 do 3,60. Najčešća vrijednost koju su ispitanici dodijelili pojedinoj varijabli, kreće se u intervalu od 3 do 4. Medijan dijeli niz na dva jednaka dijela, te vrijednost 3 ukazuje na to da je polovica ispitanika izrazila stupanj utjecaja 3 ili manje, dok je polovica izrazila 3 ili više. Minimum i maksimum predstavljaju najveću i najmanju vrijednost, te se kreću u rasponu od 1 do 5 kod svih izjava.

Tablica 15. Utjecaj pandemije na konzumiranje dobara i usluga

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni niz
1	7	5,0%	5,0%
2	9	6,4%	11,4%
3	45	31,9%	43,3%
4	53	37,6%	80,9%
5	27	19,1%	100,0%
Ukupno	141	100%	

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Na tvrdnju „Teški uvjeti pandemije učinili su da konzumiram svjesno i mudro“ najveći udio je onih koji su dali na skali od 1 (u potpunosti se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem) razinu slaganja 4, njih 37,6%. Polovica ispitanika izrazila je stupanj slaganja 4 ili više, dok je druga polovica navela 4 ili manje. Onih koji se ne slažu s navedenom tvrdnjom i time čine najmanji udio, svega je 5%.

Tablica 16. Utjecaj pandemije na navike potrošača

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni niz
1	12	8,5%	8,5%
2	10	7,1%	15,6%
3	50	35,5%	51,1%
4	31	22,0%	73,0%
5	38	27,0%	100,0%
Ukupno	141	100%	

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Kada je riječ o navikama potrošača najveći je udio onih koji su svoje slaganje ocijenili s razinom 3, njih 35,5% niti se u potpunosti slaže niti ne slaže s izjavom da su za vrijeme pandemije napustili svoje potrošačke navike i naučili biti zadovoljni onim što posjeduju. Polovica ispitanika izrazila je stupanj slaganja 3 ili više, dok je druga polovica izrazila 3 ili manje. Najmanji je udio onih koji se ne slažu u potpunosti s navedenom tvrdnjom, ali nešto više od prethodne izjave (8,5%).

Tablica 17. Utjecaj pandemije na neplanirane i nepotrebne izdatke

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni niz
1	14	9,9%	9,9%
2	10	7,1%	17,0%
3	44	31,2%	48,2%
4	33	23,4%	71,6%
5	40	28,4%	100,0%
Ukupno	141	100%	

Izvor: Izrada autora na temelju prikupljenih podataka

Kao i kod prethodne izjave najveći udio ispitanika je s razinom slaganja 3, njih 31,2% niti se slaže niti se ne slaže s tvrdnjom da su za vrijeme pandemije naučili izbjegavati neplanirane i nepotrebne izdatke. Polovica ispitanika je izrazila stupanj slaganja 4 ili više, dok je druga polovica izrazila 4 ili manje. Najmanji je udio onih koji se djelomično ne slažu s navedenom tvrdnjom (7,1%).

Nakon provedenog istraživanja došlo se do zaključka da nešto manje od 90% ispitanika je ocijenilo utjecaj pandemije na gospodarsku aktivnost u Republici Hrvatskoj vrlo značajnim do umjereno značajnim. Kod većine ispitanika pandemija je u manjoj ili većoj mjeri dovela do pada dohotka, što je rezultiralo padom osobne potrošnje kod više od 65% ispitanika. Ukupno gledano pandemija je imala negativan utjecaj na osobnu potrošnju. Kada se radi o strukturi potrošnje, najveći pad zabilježen je kod komponente „restorani i hoteli“, a nakon toga „odjeća i obuća“. Najmanji udar je doživjela komponenta „stanovanje i potrošnja energenata“, koji zapravo spadaju u fiksne troškove, što se kod većine zadržalo na istoj razini kao i prije početka pandemije. Može se zaključiti da se većina stanovnika za vrijeme ovakvih kriza odriče luksuznijih dobara i taj dio dohotka preusmjeravaju u dobra potrebna za pokrivanje egzistencijalnih potreba. Većina ispitanika je za vrijeme pandemije naučila svjesno trošiti te su naučili izbjegavati neplanirane i nepotrebne izdatke. Također, većina ispitanika uglavnom napušta potrošačke navike i zadovoljna je onim što posjeduje.

4.3. Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja

U istraživanju je sudjelovala 141 osoba, što je još uvijek vrlo malo u odnosu na ukupan broj stanovnika Republike Hrvatske pogođenih pandemijom. Većina ispitanika ima između 20 i 30 godina, a većina ljudi (86%) živi u gradovima, pa se rezultati ovog primarnog istraživanja ne

mogu primijeniti na cijelu državu. Postoje i ograničenja kada je riječ o ruralnim područjima gdje postoji mogućnost da ljudi konzumiraju namirnice iz vlastitog uzgoja u odnosu na kućanstva koja su u gradu. Također, ovaj diplomski rad ograničen je na podatke vremenskog presjeka za 2020. godinu, dok će se pravi učinci pandemije COVID-19 jasnije vidjeti u narednim godinama.

Preporuka za buduća istraživanja je povećati broj ispitanika, proširiti opseg istraživanja na cijelu zemlju i klasificirati podatke prema zemljopisnim, demografskim i socioekonomskim karakteristikama ispitanika. Na taj se način može dobiti cjelovitija i bolja slika o učincima pandemije na stanovništvo Republike Hrvatske i prikazati koji dijelovi populacije su manje ili više pogođeni.

5. ZAKLJUČAK

U suvremenom svijetu otvorenih tržišnih kretanja olakšano je širenje šokova na gospodarstva zemalja. Početak pandemije COVID-19 pripisuje se Kini što se velikom brzinom proširilo cijelim svijetom pa je tako zahvatilo i Republiku Hrvatsku. S obzirom da je riječ o bolesti, nepoznatoj cijelom čovječanstvu, vlade su bile prisiljene na uvođenje karantene, što je dovelo do naglog zaustavljanja gospodarskih aktivnosti. Gospodarski ciklusi se usporavaju što rezultira padom potražnje za dobrima i uslugama ali i viškom radne snage u poduzećima. Poduzeća su prisiljena otpuštati radnike, što dovodi do porasta nezaposlenosti koja je izravno povezana s padom životnog standarda. Kućanstva imaju sve manje zaposlenih osoba što znači i manji dohodak i u konačnici smanjenje osobne potrošnje.

U ovom diplomskom radu proučava se učinak pandemije na osobnu potrošnju u Republici Hrvatskoj. Pokazatelji životnog standarda preuzeti su iz metodologije Državnog zavoda za statistiku i Ankete o potrošnji kućanstava. Putem online anketnog upitnika provedeno je istraživanje koje je imalo za cilj istražiti stavove građana u Republici Hrvatskoj o utjecaju pandemije COVID-19 na osobnu potrošnju.

Empirijsko istraživanje potvrdilo je rezultate prethodnih istraživanja po pitanju osobne potrošnje i negativnih ekonomskih kretanja. Tako je stav ispitanika da je pandemija imala bitan ili umjeren utjecaj na gospodarsku aktivnost, što je dovelo do pada dohotka kućanstava i u konačnici je taj pad uzrokovao smanjenje osobne potrošnje. Kod određenih komponenti potrošnja se zadržala na istoj razini kao i prije pandemije, ali zabilježene su i značajnije promjene u strukturi potrošačke košarice. Stanovništvo je raspoloživi dohodak više usmjerilo na zadovoljenje egzistencijalnih potreba, dok je potrošnja na luksuzna dobra i usluge smanjena. Kada je riječ o štednji za vrijeme korona krize, nalazi ukazuju da je stanovništvo povećalo ili zadržalo istu razinu štednje u odnosu na razdoblje prije krize. Neizvjesna situacija brojne građane potaknula je na stvaranje zaliha novčanih sredstava u vidu štednje za crne dane, ne bi li se osigurali od buduće neizvjesnosti.

Naposljetku, pandemija ima značajan učinak na dohodak i osobnu potrošnju te je većina ispitanika napustila stare životne navike i naučila biti zadovoljna onim što ima. Istodobno ljudi su naučili konzumirati svjesno i mudro te izbjegavati neplanirane i nepotrebne izdatke.

Popis literature

1. Barbić, D., & Lučić, A. (2018). *FINANCIJSKA PISMENOST I ODGOVORNA POTROŠNJA U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU*. Zagreb: Narodne novine.
2. Barbić, M., Kranjec, S., Resanović, E. S., Starčević, A., Turudić, A., & Matijević, Z. Ž. (2020). *Euro područje: snažan pad gospodarske aktivnosti*. Zagreb: Raiffeisenbank Austria d.d.
3. Bejaković, P. (2010). *OSOBNJA PREZADUŽENOST*. Zagreb: Institut za javne financije.
4. Blanchard, O. (2005). *Makroekonomija*. Zagreb: MATE d.o.o.
5. Bogović, N. D. (2002.). *DUGOROČNA OBILJEŽJA OSOBNE POTROŠNJE U REPUBLICI HRVATSKOJ*. Dohvaćeno iz [file:///C:/Users/user/Downloads/02bogovic%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/02bogovic%20(1).pdf)
6. Borozan, Đ. (2002). *Makroekonomija*. Osijek: Ekonomski fakultet.
7. Brezinschek, P. (2020). *Economic Update CEE Part 1: Deep recessions looming despite better macro-financial position than 10 years ago*. Vienna: Raiffeisen Bank International AG.
8. Buljan Barbača, D. (2018). *UPRAVLJANJE OSOBNIM FINANCIJAMA*. Split: Sveučilište u Splitu.
9. Buterin, V., Vlahnić Lenz, N., & Mihaljević, N. (1. Ožujak 2019.). *KRETANJE OSOBNE POTROŠNJE NA PRIMJERU ODABRANIH ČLANICA EU-A*. Dohvaćeno iz [file:///C:/Users/user/Downloads/ButerinVlahinicLenzMihaljevic_KRETANJE_OSOBNE_POTROSNJE_NA_PRIMJERU_ODABRANIH_CLANICA_EU%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/ButerinVlahinicLenzMihaljevic_KRETANJE_OSOBNE_POTROSNJE_NA_PRIMJERU_ODABRANIH_CLANICA_EU%20(1).pdf)
10. Croatian Bureau of Statistics, D. (2019.). *Statistical Information*. Dohvaćeno iz https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/StatInfo/pdf/StatInfo2019.pdf
11. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, D. (2019.). *Anketa o potrošnji kućanstva*. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.

12. Dumičić, K., Čeh Časni, A., & Palić, I. (2011). *Multivariate regression analysis of personal consumption in Croatia*. Dolenjske Toplice, Slovenija: Slovenian Society Informatika, Section for Operational Research.
13. DZS, D. z. (Ožujak 2009). *IZVORI I METODE OBRAČUNA BRUTO NACIONALNOG DOHOTKA*. Dohvaćeno iz <http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/5/p18b.pdf>
14. DZS, D. z. (30.. Rujan 2019.). *POKAZATELJI SIROMAŠTVA I SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI U 2018*. Dohvaćeno iz https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/14-01-01_01_2019.htm
15. DZS, D. z. (16. Lipanj 2020). *INDEKSI POTROŠAČKIH CIJENA U SVIBNJU 2020*. Dohvaćeno iz https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/13-01-01_05_2020.htm
16. Eurostat. (Kolovoz 2019.). *Nacionalni računi i BDP*. Dohvaćeno iz https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP/hr
17. Ferenčak, I. (2003). *Počela ekonomike*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku .
18. Hadžiahmetović, A. (Veljača 2009.). *Makroekonomija*. Dohvaćeno iz https://www.ecampus.ba/objekti/390/im2_01_ini_97969408-makroekonomija.pdf
19. HNB. (Rujan 2018.). *Informacija o gospodarskim kretanjima*. Dohvaćeno iz <https://www.hnb.hr/documents/20182/2565831/hbilt245-informacija.pdf/14a27312-38b4-4ef1-9b40-a426e2eef9cc>
20. HNB. (svibanj 2019). *Hrvatska narodna banka*. Dohvaćeno iz FINANCIJSKA STABILNOST: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2820345/h-fs-20.pdf/73114398-be25-b962-9e60-f6c19c61cb3f>
21. Jurčić, L., & Čeh Časni, A. (n.d.). *OSOBNJA POTROŠNJA U HRVATSKOJ*. Dohvaćeno iz https://www.researchgate.net/publication/310135280_PERSONAL_CONSUMPTION_IN_CROATIA
22. Klepac, G. (2013.). *Primjena inteligentnih računalnih metoda u menadžmentu*. Dohvaćeno iz <http://www.skladistenje.com/wp-content/uploads/2013/06/kosarica.pdf>

23. Krueger, D. (2009). *Intermediate Macroeconomics*. Sveučilište u Pennsylvaniji.
24. Mankiw, N. G. (2012.). *Principles of Microeconomics*. Mason: South-Western Cengage Learning.
25. Mjeda, T. (Veljača 2019.). *MODELIRANJE AGREGATNE POTRAŽNJE ZA HRANOM - PRIMJENA NA REPUBLIKU HRVATSKU*. Dohvaćeno iz <https://repository.efri.uniri.hr/islandora/object/efri%3A1702/datastream/PDF/view>
26. NHS. (2011.). *NEZAVISNI HRVATSKI SINDIKAT*. Dohvaćeno iz <http://www.nhs.hr/gospodarstvo/kosarica/>
27. Nielsen. (2020). *COVID-19 DISRUPTION*. The Nielsen Company .
28. Pajtak, A. (Prosinac 2019). *Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske*. Dohvaćeno iz IZVJEŠTAJ O KVALITETI ZA STATISTIČKO ISTRAŽIVANJE: https://www.dzs.hr/Hrv/international/Quality_Report/Quality_Report_Results/Izvjestaj_kvalitete-APK%202017%20HR.pdf
29. Škare, M. (Lipanj 1999.). *Indikatori siromaštva u Republici Hrvatskoj*. Dohvaćeno iz [file:///C:/Users/user/Downloads/OJS_file%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/OJS_file%20(1).pdf)
30. Šućur, Z. (2005.). *SIROMAŠTVO I SOCIJALNI TRANSFERI U HRVATSKOJ*. Dohvaćeno iz <file:///C:/Users/user/Downloads/sucur.pdf>
31. Tica, J., & Rosan, M. (2014). *Čimbenici kretanja funkcije realne potrošnje kućanstava*. Dohvaćeno iz [file:///C:/Users/user/Downloads/Clanak_14_08%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/Clanak_14_08%20(4).pdf)

Popis tablica

Tablica 1. Struktura bruto domaćeg proizvoda u RH (rashodna metoda, % BDP-a)	7
Tablica 2. Indeks potrošačkih cijena	17
Tablica 3. Ključni pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2018.	21
Tablica 4. Pokazatelji materijalne deprivacije u 2018.	22
Tablica 5. Kretanje vrijednosti i strukturnog udjela osobne potrošnje 1966.-1999. u Republici Hrvatskoj	24
Tablica 6. Potrošnja kućanstava 2008, 2013 i 2018	28
Tablica 7. Promjena realnog BDP-a, %	29
Tablica 8. Kupnja određenih proizvoda u SAD-u za vrijeme pandemije	30
Tablica 9. Prosječna mjesečna primanja kućanstva	36
Tablica 10. Stav ispitanika o utjecaju pandemije na gospodarsku aktivnost u Republici Hrvatskoj	36
Tablica 11. Stav ispitanika o utjecaju pandemije na dohodak	37
Tablica 12. Stav ispitanika o utjecaju smanjenja dohotka na osobnu potrošnju	37
Tablica 13. Utjecaj pandemije na komponente potrošnje	40
Tablica 14. Utjecaj pandemije na potrošačke navike	43
Tablica 15. Utjecaj pandemije na konzumiranje dobara i usluga.....	44
Tablica 16. Utjecaj pandemije na navike potrošača	44
Tablica 17. Utjecaj pandemije na neplanirane i nepotrebne izdatke	45

Popis grafikona

Grafikon 1. Funkcija potrošnje.....	5
Grafikon 2. Funkcija štednje	6
Grafikon 3. Udio broja zaduženih kućanstava u populaciji i medijalni iznos s obzirom na vrstu duga	12
Grafikon 4. Struktura duga prema dobi referentne osobe	12
Grafikon 5. Indeks potrošačkih cijena u svibnju 2020.....	18
Grafikon 6. Harmonizirani indeks potrošačkih cijena u EU u travnju 2020.....	19
Grafikon 7. Stopa rizika od siromaštva u većini zemalja Europske Unije.....	23
Grafikon 8. Kretanje prosječnih izdataka za potrošnju i prosječnog raspoloživog dohotka kućanstva Republike Hrvatske	25
Grafikon 9. Promjena BDP-a, doprinosi po sastavnicama.....	26
Grafikon 10. Udio osobne potrošnje u BDP-u u odabranim članicama EU-a	27
Grafikon 11. Promjene ponašanja kupaca i potrošača	31
Grafikon 12. Spolna struktura ispitanika.....	32
Grafikon 13. Dobna struktura ispitanika	33
Grafikon 14. Struktura ispitanika s obzirom na obrazovanje	33
Grafikon 15. Struktura ispitanika s obzirom na status stanovanja	34
Grafikon 16. Struktura ispitanika s obzirom na mjesto boravišta	34
Grafikon 17. Struktura ispitanika s obzirom na broj osoba u kućanstvu	35
Grafikon 18. Struktura ispitanika s obzirom na radni status	35
Grafikon 19. Prosječna mjesečna potrošnja kućanstava	41
Grafikon 20. Štednja za vrijeme pandemije	42
Grafikon 21. Opremljenost trajnim dobrima.....	42

Popis slika

Slika 1. Čimbenici koji utječu na impulzivno potrošačko ponašanje 9

Popis priloga

Prilog 1. Istraživanje analiza utjecaja COVID-a na osobnu potrošnju	55
---	----

Analiza utjecaja COVID-a na osobnu potrošnju

Poštovani,

ovaj anketni upitnik koristi se za potrebu izrade diplomskog rada na temu "Analiza utjecaja COVID-a na osobnu potrošnju" kojeg provodi student Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Josip Barišić pod mentorstvom doc. dr. sc. Dajane Barbić. Cilj ankete je utvrditi kakve promjene u osobnoj potrošnji je donijela pandemija COVID-19.

Anketa je anonimna i sastoji se od 20 pitanja. Zamolio bih sve ispitanike da unose što je moguće točnije podatke kako bi isti bili relevantni za interpretaciju.

Unaprijed se zahvaljujem na Vašem uloženom vremenu i trudu.

***Obavezno**

1. Spol *

Označite samo jedan oval.

Muški

Ženski

Treće

2. Navršene godine života (npr. 25) *

3. Završena stručna sprema *

Označite samo jedan oval.

Osnovno obrazovanje

Srednja stručna sprema

Viša stručna sprema

Specijalistički studij

Visoka stručna sprema

Doktorat

4. Status stanovanja *

Označite samo jedan oval.

- Privatni stan ili kuća
- Unajmljeni stan ili kuća
- Učenički/studentski dom
- Ostalo: _____

5. Mjesto boravišta *

Označite samo jedan oval.

- U gradu
- Na selu

6. Koliko osoba živi u Vašem kućanstvu uključujući i Vas? *

7. Radni status *

Označite samo jedan oval.

- Učenik/student
- Nezaposlen/a
- Privremeno zaposlen/a
- U stalnom radnom odnosu
- Umirovljen/a

8. Mjesečna primanja kućanstva *

Kućanstvo je svaka obiteljska ili druga zajednica osoba koje zajedno stanuju i zajedno troše svoje prihode za podmirivanje osnovnih životnih potreba (stanovanje, hrana i drugo).

Označite samo jedan oval.

- do 2.500,00 kn
- od 2.500,00 kn do 5.000,00 kn
- od 5.000,00 kn do 7.500,00 kn
- od 7.500,00 kn do 10.000,00 kn
- od 10.000,00 kn do 15.000,00 kn
- više od 15.000,00 kn

9. Prema Vašem mišljenju, u kojoj je mjeri pandemija COVID-19 utjecala na gospodarsku aktivnost u Republici Hrvatskoj? *

Označite samo jedan oval.

- Nije utjecala uopće
- Utjecala je u malim razmjerima
- Nemam stav
- Utjecala je umjereno
- Utjecala je bitno

10. Je li pandemija utjecala na smanjenje Vašeg dohotka? *

Označite samo jedan oval.

- Ne, nije utjecala
- Da, u manjoj mjeri
- Da, u velikoj mjeri

11. Ima li smanjenje dohotka utjecaj na Vašu osobnu potrošnju? *

Označite samo jedan oval.

- Da
 Minimalno
 Ne

12. Utjecaj pandemije na komponente osobne potrošnje *

Izdvojate li više/jednako/manje novčanih sredstava u odnosu na razdoblje prije početka pandemije COVID-19 na pojedine komponente.

Odaberite sve točne odgovore.

	Izdvajam manje	Izdvajam jednako kao i prije pandemije	Izdvajam više
Hrana i bezalkoholna pića	☐	☐	☐
Alkoholna pića i duhan	☐	☐	☐
Odjeća i obuća	☐	☐	☐
Stanovanje i potrošnja energenata	☐	☐	☐
Pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje	☐	☐	☐
Zdravstvo	☐	☐	☐
Prijevoz	☐	☐	☐
Komunikacije	☐	☐	☐
Rekreacija i kultura	☐	☐	☐
Obrazovanje	☐	☐	☐
Restorani i hoteli	☐	☐	☐

13. Koliko je iznosila prosječna mjesečna potrošnja Vašeg kućanstva prije početka pandemije? (npr. 6500) *

Hrana i bezalkoholna pića + alkoholna pića i duhan + odjeća i obuća + stanovanje i potrošnja električne energije + pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje + zdravstvo + prijevoz + komunikacije + rekreacija i kultura + obrazovanje + restorani i hoteli

14. Prosječna mjesečna potrošnja Vašeg kućanstva za vrijeme pandemije je u odnosu na prethodno pitanje: *

Primjer: 1) Ostala ista 2) Porasla za 1500 kn 3) Smanjila se za 900 kn

15. Za vrijeme pandemije štedim: *

Označite samo jedan oval.

- Manje u odnosu na razdoblje prije početka pandemije
- Više u odnosu na razdoblje prije početka pandemije
- Isto kao i prije početka pandemije
- Uopće ne štedim

16. Koje od navedenih trajnih dobara posjedujete? *

Odaberite sve točne odgovore.

- Televizor
- Hladnjak
- Zamrzivač
- Stroj za pranje rublja
- Stroj za pranje posuđa
- Automobil
- Drugi automobil
- Mikrovalna pećnica
- Klimatizacijski uređaj

Ocjenom od 1 do 5 ocijenite Vaš stupanj slaganja sa navedenim tvrdnjama

17. Teški uvjeti pandemije učinili su da konzumiram svjesno i mudro. *

Označite samo jedan oval.

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se slažem

18. Za vrijeme pandemije sam napustio/la svoje navike potrošnje i naučio/la biti zadovoljan/na onim što imam. *

Označite samo jedan oval.

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se slažem

19. Za vrijeme pandemije sam naučio/la izbjegavati neplanirane i nepotrebne izdatke. *

Označite samo jedan oval.

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se slažem

JOSIP BARIŠIĆ

KONTAKT

Kozinska 72,
10370 Dugo Selo

+387 958203957

josip.barisic412@gmail.com

OBRAZOVANJE

2014. – 2020.

Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Smjer: Financije
Demonstrator na Katedri za makroekonomiju i gospodarski razvoj
(2016. – 2018.)

2010. – 2014.

Treća Ekonomska škola, Zagreb

RADNO ISKUSTVO

Srpanj 2019. – danas

Zagrebačka pivovara, Zagreb
Referent za investicije i reklamacije
Odgovaranje na primjedbe i reklamacije potrošača i kupaca
Knjiženje reklamiranih proizvoda u SAP-u
Komunikacija s vanjskim dobavljačima te obavljanje posredničkih
uloga s partnerskim agencijama

Siječanj 2015. – srpanj 2019.

Galileo all for men, Zagreb
Asistent voditeljima poslovnica
Komunikacija s kupcima
Obavljanje administrativnih poslova vezanih za prodaju
Asistiranje voditeljima poslovnica – Arena Centar, Garden Mall,
Supernova Buzin, City Centar East, Outlet Velesajam
Pomoć pri realizaciji ideja vezanih za vizualno uređenje objekata

Listopad 2016. – rujan 2017.

eSTUDENT, Zagreb
Zamjenik voditelja Tima App Start Contest
Pomoć pri upravljanju timom od 8 osoba
Održavanje sastanaka, organiziranje radionica i predavanja,
komunikacija s partnerima, uporaba komunikacijskog alata Trello

Listopad 2016. – lipanj 2017.

Leadership Development Association Croatia, Zagreb
Potpredsjednik udruge
Pomoć pri osnivanju udruge, održavanje intervjua s
potencijalnim suradnicima, marketing na društvenim mrežama

**DODATNO
OBRAZOVANJE**

Tečaj
2011. – 2012.

Hrvatska udruga gluhoslijepih osoba DODIR, Zagreb
Jedan semestar, uvodni tečaj Hrvatskog znakovnog jezika

Certifikati

Case Study Competition 2016, Zagreb
Osvojeno drugo mjesto, poslovni slučaj Privredna banka Zagreb: „Razvoj odnosa sa studentskim segmentom.“

Regional Case Study 2016, Pula
Sudjelovanje u rješavanju poslovnog slučaja: „Kreiranje brand strategije & networking.“

KK Cedevisa Case Study Competition 2017, Zagreb
Sudjelovanje u rješavanju poslovnog slučaja: „ Najbolji mali europski klub.“

**OSOBNJE VJEŠTINE I
KOMPETENCIJE**

Strani jezici

- Njemački jezik (A1) – temeljni stupanj (pisana komunikacija)
- Engleski jezik (A1) – temeljni stupanj (pisana komunikacija)

Društvene vještine

Vrlo razvijene komunikacijske i prezentacijske sposobnosti stečene tijekom formalnog obrazovanja i raznih poslova koji su uključivali rad s ljudima različitih profila. Orijentiran na rezultat, spreman dodatno se educirati i napredovati.

Organizacijske vještine

Iskustvo u individualnom i timskom radnom okruženju, vođenje tima, delegiranje i koordiniranje zadataka, smisao za organizaciju i planiranje, pridržavanje rokova, iskustvo u različitim akademskim projektima.

Računalne vještine

Microsoft Office paket, SAP – početnik, Navision – početnik

Vozačka dozvola

B kategorija